

Antikvariska riktlinjer: Almedals fabriker

Bevarande och utveckling av den industrihistoriska miljön

inom stadsdelen Skår i Göteborg

2022-04-22

Göteborgs
Stad

BESTÄLLARE

Göteborgs stadsbyggnadskontor

Beställarens kontaktpersoner:

Antikvarie Sören Holmström

Planarkitekt Martin Trpkovski

KONSULT

WSP Sverige AB

411 40 Göteborg

Besök: Ullevigatan 19

Tel: +46 10 7225000

WSP Sverige AB

Org nr: 556057-4880

Styrelsens säte: Stockholm

www.wsp.com

PROJEKTGRUPP

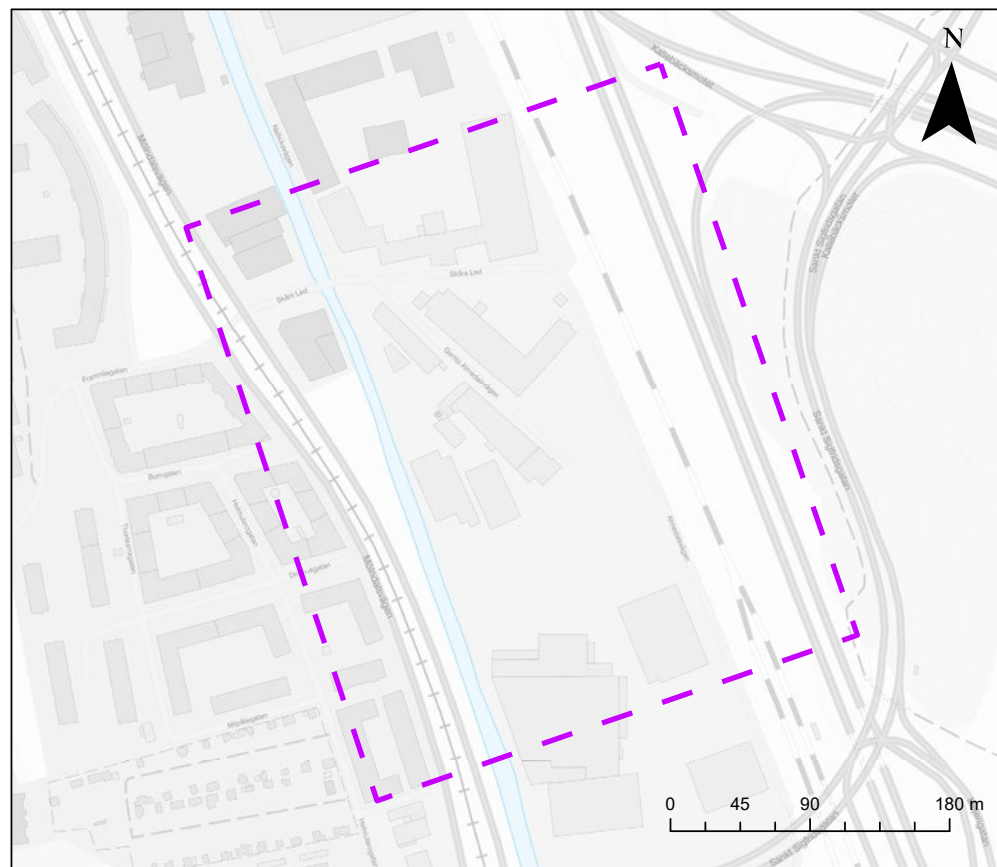
Författare: Sören Holmström, SBK

Uppdragsansvarig för WSP, medförfattare samt inventering och fotografier:

Bebyggelseantikvarie Adam Augustsson, WSP

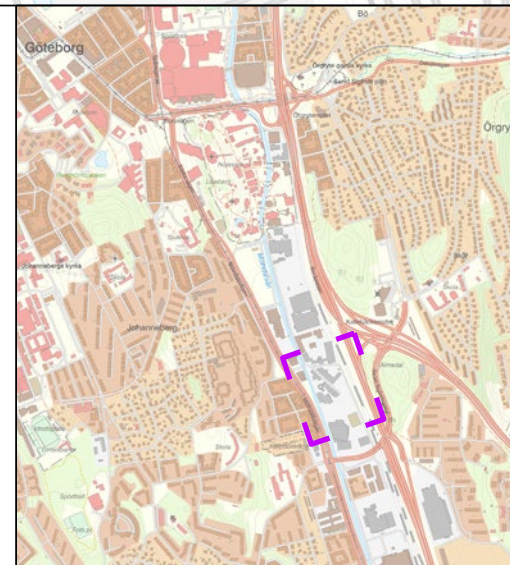
Medverkan som praktikant på WSP från GU,
bebyggelseantikvariskt program:

Bebyggelseantikvarie Joakim Hernqvist

Utredningsområde

Utredningsområdet med streckad linje. På utzoomad karta syns utredningsområdet i Västra Göteborg som helhet.

BAKGRUND	4
SAMMANFATTNING	6
Övergripande värden	6
Kritiska punkter	7
kopplat till synbilder	7
STRATEGIER FÖR BEVARANDE OCH UTVECKLING	10
BEBYGGELSENS KULTURHISTORISKA INNEHÅLL OCH GRUNDFORMER	12
Industribebyggelse från 1870-1900	13
Industribebyggelse från 1900-1930	14
Period 1930-1950	16
Period 1950-1965	17
BYGGNADER - PLANBESTÄMMELSER	18
Väveribyggnad (1888) och väveritillbyggnad (1904)	18
Nya väverikontoret (1942)	24
Portvaktshuset (1929)	26
Ångpannehuset (1940) och fabriksområdets skorsten	28
Kontorsbyggnad (1871)	30
Strykjärnet (1870-tal)	34
Appreturbyggnad (1900-1947)	36
Färgeriet (1870-1890-tal)	40
Syfabriken (1916)	44
SYNBILDSANALYS	46
HISTORISK BAKGRUND	60
LAGSTIFTNING	66
Plan- och bygglagen	66
KÄLLFÖRTECKNING	67

BAKGRUND

Almedals fabriker - en industrimiljö av stor betydelse

Almedals fabriker är en välbevarad rest av en tidigare omfattande och betydelsefull industrimiljö längs Mölndalsån. Sedan 1800-talets förra hälft har området utvecklats i takt med industrins uppgång, etablering och avveckling i dalgången.

Almedahls fabriker var en av de första stora textilindustrierna – och också en av dem som omorganiserades och flyttade ut först.

Almedalsområdet har bibehållit en industrimiljö av ovanligt samlad karaktär som lämnat många upplevelserika spår i bebyggelse och planmönster som utöver exempel på god industriarkitektur innehåller avtryck efter den textila produktionsprocessens utveckling och olika förädlingsmoment.

Almedals industrihistoriska kulturmiljö och rumsliga särart med intresseväckande gränder och små rumsbildningar utmed Mölndalsån ska ses som en resurs för utvecklingen. Utgångspunkten är att bevara den industrihistoriska miljöns berättarinnehåll och upplevelsequaliteter som en helhet, även efter att industrin lämnat området till förmån för nya ändamål.

Syfte

I samband med att detaljplanen gick ut på samråd tog kontoret fram ett grundkoncept till riktlinjer och planbestämmelser för bevarande och utveckling av den industrihistoriska miljön vid Almedals fabriker. Då planarbetet vilade under 2017 blev dessa riktlinjer inte färdigställda i sin helhet i avvaktan på att planen skulle återupptas.

Planens syfte är att skapa en blandad stadsbebyggelse med stort inslag av kontor och bostäder. Detaljplanen möjliggör även parkering, centrumverksamheter, hantverk och andra ej störande verksamheter. Vidare är ett annat viktigt syfte att möjliggöra ett parkstråk utmed östra sidan av Mölndalsån som på sikt kan ingå i ett allmänt, sammanhängande grönstråk från Mölndal i söder till Liseberg i norr.

Syftet med dessa riktlinjer

Syftet med denna rapport är att komplettera tidigare framtagna utredningar med tydliga Antikvariska riktlinjer för området kulturmiljöqualitéer, vilka skall tas till utgångspunkt i det fortsatta planarbetet och gestaltningen av fabriksområdets omvandling.

Bron över Mölndalsån på Skårs led är både idag och historiskt fabriksområdets huvudentré varifrån industrikaraktären som helhet särskilt väl kan upplevas.

Tidigare utredningar

År 2001 togs en "Varsamhetsplan inför projektering" fram av Lindholm Restaurering. Arbetet lyfter fram vad som är värdefullt att beakta i projektering av området, samt ger en bild av byggnadernas ursprungliga utseende. Detta med syfte att område och byggnader ska kunna exploateras med tillvaratagande av befintliga kulturhistoriska värden.

År 2014 togs ett kulturmiljöunderlag för Almedals fabriksområde fram inom ramen för Stadsbyggnadskontorets detaljplanearbete för ny bebyggelse i området. Rapporten, som togs fram av Melica, beskriver och analyserar områdets kulturmiljövärden i landskap, stadsrum och bebyggelse. Kritiska punkter för den planerade bebyggelsen anges, liksom strategier för kompletteringen avseende placering, volym och materialval.

Motivering

Med utgångspunkt från de kulturhistoriska kvaliteter som redogjorts för i Melicas utredning samt i den framtagna varsamhetsplanen, har bedömningen gjorts att industriområdets enskilda byggnader och inbördes miljöbildande egenskaper bör skyddas mot förvanskande ingrepp med

avseende till de befintliga byggnaderna samt med hänsyn till de tillkommande byggnadernas påverkan på industrimiljöns samlade karaktär. Fabriksanläggningen finns också upptagen i Göteborgs bevarandeprogram under rubriken "Övrigt" enligt följande:

"F.d. Almedals fabriker, 751:84 m.fl. Den första industriella anläggning på denna plats var ett färgeri anlagt 1830. Det förändrades till textilfabrik av H Wesslau 1846 och anläggningen byggdes sedan ut i etapper. Omkring 1910 gjordes den sista större om- och tillbyggnaden och Almedals fabriker hörde i början av 1900-talet till Göteborgsområdets största textiltillföretag. Idag utgör tegelbyggnaderna och den delvis bevarade fabrikskorstenen ett industrihistoriskt värdefullt inslag i miljön längs Mölndalsån. Anläggningen är också ett intressant komplement till Lyckholms Bryggeri."

Riktlinjernas syfte och upplägg

Dessa riktlinjer, som syftar till att utgöra stöd i det fortsatta planarbetet samt fungera som en bilaga för uttolkning av plankartans skydds- och varsamhetsbestämmelser, har framtagits med utgångspunkt från platsstudier och tidigare utförda utredningar.

Mot bakgrund av en bebyggelsehistorik och beskrivning av de enskilda byggnadernas arkitektoniska och estetiska egenskaper, anges vilka olika exteriöra och interiöra egenskaper som omfattas av skydds- och varsamhetsbestämmelser. Dessa utmynnar i en ruta för varje byggnad med direkt referens till plankartan för närmare precisering av planbestämmelsernas innebörder. Innehållet i dessa rutor skall sedan infogas i planbeskrivningen under särskild rubrik.

Bestämmelser på plankartan - Väneriet	
» 41. omfattning avseende till byggnadens kulturvärden » 42. särskild värdefull byggnad som inte tillåts rivas	» 43. tilldelning av byggnadens exteriöra värden, så att dess kulturhistoriska och arkitektoniska värden inte försvinnas. De karaktärsdrag och uttryck som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under rubriken för kulturvärden - samt på plankartan
Exempel » 44. Byggnaden utmärks utåt och till sin bevarade tillstånd som en helhet och därför, så att dess kulturhistoriska värden, arkitektoniska uttryck och utformning inte försvinnas. Särskild uppmärksamhet ska ges till byggnadens exteriöra värden, så att dess kulturhistoriska värden, arkitektoniska uttryck och utformning inte försvinnas. De karaktärsdrag och uttryck som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under rubriken för kulturvärden - samt på plankartan	» 45. Byggnaden utmärks utåt och till sin bevarade tillstånd som en helhet och därför, så att dess kulturhistoriska värden, arkitektoniska uttryck och utformning inte försvinnas. Särskild uppmärksamhet ska ges till byggnadens exteriöra värden, så att dess kulturhistoriska värden, arkitektoniska uttryck och utformning inte försvinnas. De karaktärsdrag och uttryck som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under rubriken för kulturvärden - samt på plankartan
Bestämmelser som ska ingå i planhandlingen förmedlas för varje byggnad i en färgad ruta.	

Till detta har förts särskilda synbildsanalyser med utpekande av kritiska punkter som exploateringen för ny bebyggelse skall förhålla sig till.

Viktiga stadsrum och synbilder för området beskrivs med uppräddande av kritiska punkter för den kommande gestaltningen.

Identifierade kulturmiljökvalitéer och kritiska punkter förmedlas inledningsvis i form av en kartbaserad sammanfattning.

SAMMANFATTNING

På följande sidor sammanfattas kvaliteer i kulturmiljön som utgångspunkt för bevarande samt placering och utformning av förändringar i planområdet. Symboler och text är kopplade till illustrationen.

Övergripande värden

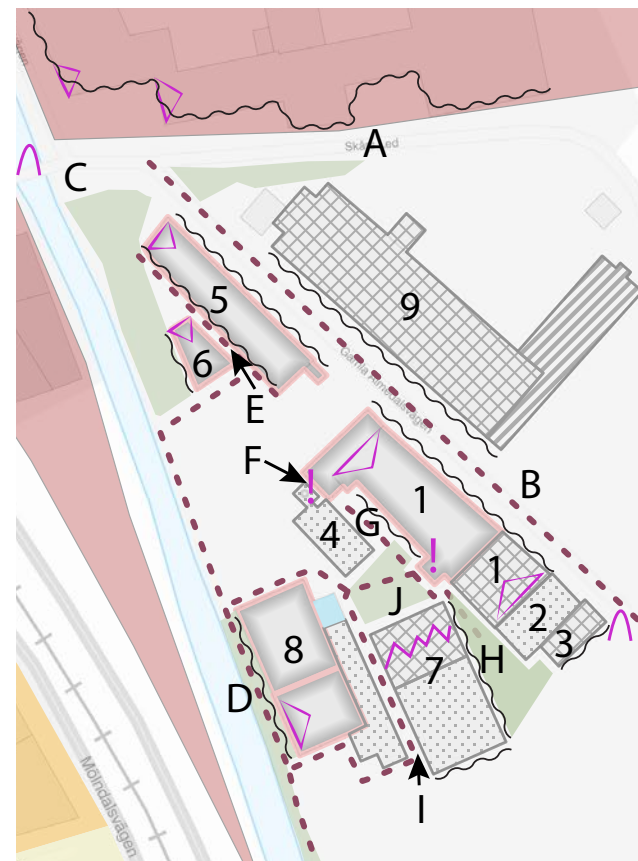
- Industriarkitektur i tegel
- Rumslig särart med intresseväckande gränder och små rumsbildningar utmed Mölndalsån
- Byggnader och samband som visar den textila produktionsprocessens utveckling och förädlingsmoment
- Medveten organisering avläsbar genom olika områden med olika karaktärer
- Varje enskild byggnad har sitt arkitektoniska uttryck och sitt värde för förståelsen av miljön och dess historiska utveckling. Förändringar och anpassningar har skett när ändringar i tillverkningsprocesser så krävt.
- Bebyggelsens kontinuitet med exempel på industriarkitektur från 1870-talet till 1940-talet.
- Variationen i tegelsorter, murningstekniker och detaljutformning.
- Fönstren och fönstersättningen är

sammanlänkande element i anläggningen. Stora fönster, tätt placerade i horisontella band är ett återkommande motiv. De många fönstren bidrar till samband mellan yttre och inre miljöer.

- Taklandskapet med bl.a. sågtandstak och olika material är av betydelse för förståelsen och upplevelsen av industrimiljön.
- Tekniska installationer och spår interiört och exteriört som vittnar om den industriella produktionsprocessen och arbetsmiljön - exempelvis rördragningar, stegar, förbindelsegångar, maskiner, traverser, gångbryggor, igensatta muröppningar, slitage med mera.

Områden med olika karaktärer

- Mer representativ del i norr med entré till området, den gamla kontor- och lagerbyggnaden (5) samt "Strykjärnet" (6). Tätheten berättar om det av byggnader tidigare helt kringbyggda "Strykjärnet".

- Central sammanhållen del runt skorstenen (4) - själva produktionsområdet med väveri (1), färgeri (8) och appretur (7).

- Bibehållna stråk från 1900-talets början
- Utbyggnadsperiod 1870-1900
- Utbyggnadsperiod 1900-1930
- Utbyggnadsperiod 1930-1950
- Utbyggnadsperiod 1950-1965
- Öppna gröna ytor och platsbildningar

- △ Gavelarkitektur som markerar industribebyggelse med representativ funktion
- ⚡ Sågtandstak som skapar tydlig industrikaraktär
- ! Framträdande arkitektoniska element
- ∩ Entréer viktiga för upplevelsen av fabriksområdet
- ~ Bebyggelsefronter med särskilt stor betydelse för upplevelsen av Almedals fabriker

- 1-9 Byggnader med höga kulturmiljö kvaliteer
- A-H Stadsrum med gränd-, gatu- och torgkaraktär med höga kulturmiljö kvaliteer

- Mot söder senare tillbyggnader av befintliga byggnader; portvaktstuga (3), nya väverikontoret (2) samt tillbyggnader av appretur och färgeri.

Planmönster och rörelseriktningar

- Fabriksbebyggelsens gränder och stråk i nordvästlig-sydöstlig riktning, präglade av oregelbundenhet, småskalighet och täthet.
- Väveritorgets mångsidiga oregelbundna plats som fortsätter ut i smala gränder och andra oregelbundna platsbildningar.

Grönska och vatten

- Bevarade industribyggnader i nära sammanhang med Mölndalsån utgör en central del i förståelsen och upplevelsen av produktionsmiljön.
- Åns vatten skapar ljus och friskhet i den täta stadsmiljön. Ger tillsammans med de bevarade fabriksdelarna en känsla av gammal industrimiljö.
- Fabriksområdet inramas av några träd mot Mölndalsån och staden i väster.

Stadsrum med gränd-, gatu- och torgkaraktär

- Intima rum och intressanta gränder ger en stadsliknande struktur där miljön växlar sig i avgränsade enklaver. Rummen får karaktär av de välbyggda tegelfasaderna och

byggnadernas olika storlekar och tidigare funktioner.

- A. Skårs led
- B. Almedalsvägen
- C. Norra - Åstranden vid Kallebäcksbros
- D. Södra - Färgeristranden
- E. Strykjärnsgränd med förbindelsegång
- F. Skorstensgränden
- G. Pannhusgränden
- H. Södra Väverigränden med triangelyta
- I. Appreturgränden
- J. Väveritorget

Byggnader

- Väveri och väveritillbyggnad (1)
- Nya väverikontoret (2)
- Portvaktshus (3)
- Ångpannehus och skorsten (4)
- Kontorsbyggnad (5)
- Strykjärnet (6)
- Appreturbyggnad (7)
- Färgeri (8)
- Syfabriken (9)

Kritiska punkter kopplat till synbilder 1-6

Övergripande

- Området skall fortsatt inramas av grönska mot Mölndalsån, men varsam gallring bör komma ifråga då alltmer uppvuxna träd riskerar att försvaga fabriksbyggnadernas dominans.
- Årummet med karaktäristisk vattenspegel av grönskande träd, skorsten och industribebyggelse i göteborgstegel skall bibehållas.
- Placering av ny bebyggelse skall ske så att rörelsestråk längs vattnet och i gränderna bibehålls och förstärks.
- Fabriksbebyggelsens enhetliga gula tegel och nedtrappande volymer mot ån skall bibehållas.
- Väveriets roll som robust huvudbyggnad i anläggningen bibehålls. Den robusta karaktären skapas av det framträdande tegelmurverket. Fasadrytm och högsmala fönster med smäckra bågar skall vara utgångspunkten även hos tänkt bebyggelse vid syfabriken.
- Möjligheten att röra sig mellan färgeriet och vattnet skall bibehållas.

Synbild 1

- Väveriets synliga placering i synbilden bör säkerställas. Tänkt bebyggelse vid Strykjärnet bör därför anpassas till industribebyggelsens nedtrappande volymer mot ån.

- De lägre volymerna hos färgeri och ångpannehus skall bibehållas.
- Industribebyggelsen har en tydlig vattenanknytning där långsidorna är vända mot vattnet med symmetriskt uppradad fönstersättning. Denna samlade karaktär mot åvattnet skall bibehållas.

Synbild 2

- Industribebyggelsen har en tydlig vattenanknytning där långsidorna är vända mot vattnet med symmetriskt uppradad fönstersättning. Denna samlade karaktär mot åvattnet skall bibehållas (samma som i synbild 1).
- Avgränsande tegelmurar med järngrind bör underhållas i nuvarande utseende. Gavelarkitekturen skapad av markanta, av kransgesimser dekorerade takfötter, bör fortsatt känneteckna entrémotivet från Skårs led och bron i norr.
- Kontorets och Strykjärnets repetitiva tegelarkitektur där rundbågsfönster och förfi-

nade gavelmotiv signalerar en representativ funktion bör bibehållas. Fasadrytm och andel slutan fasadyta bör vara utgångspunkten även i eventuellt tillkommande, uppstickande bebyggelse i den bakomliggande fonden, liksom högsnala fönster med smäckra karmar/bågar.

- Skorstenen i tegel som symbol för anläggningens drift och energi skall fortsatt dominera vybilden.

Synbild 3

- Tätt placerad, långsträckt industribebyggelse med tydligt avgränsade fasadpartier för de olika byggnaderna - syfabriken i modernare industriarkitektur i puts, samt kontoret och väveriets klassiska industriarkitektur i gult tegel - skall fortsatt känneteckna vybilden.
- Påbyggnad till syfabriken skall ske med markant indragning för att bibehålla denna karaktär.

- Mot norr bör gaturummet även fortsatt avslutas av Lyckholms bryggeris tegelbyggnad med trappstegsgavel.
- Den horisontella karaktären - skapad av kontorets markerade gesimser och syfabrikens grovkorniga bröstningar samt slätputsade murpelare - bibehålls. Fasadutförande hos tillkommande bebyggelse skall eftersträva liknande grepp att markera och förstärka horisontell prägel.
- Väveriets fortsatta dominans i Gamla Almedalsvägens stadsrum bör vara utgångspunkt för placering och gestaltning av tillkommande bebyggelse. Att bibehålla Gamla Almedalsvägens diagonala sträckning fram till och med väveriets slutpunkt i söder är ett sätt att säkerställa detta.

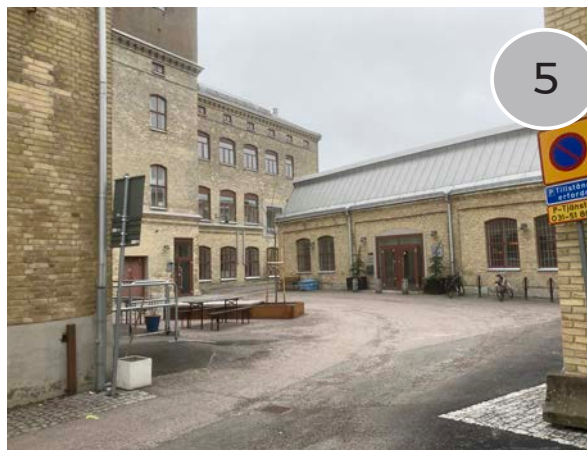
Synbild 4

- Inblickar mot fabriksbebyggelsens gränder och stråk präglade av oregelbundenhet, småskalighet och täthet bör fortsatt prägla området. Tillkommande bebyggelse i söder kan ha gränder/öppningar som ansluter till och vidareför dessa stråk.
- Genom en öppen yta mellan tillkommande bebyggelse och befintlig fabriksbebyggelse kan portvaktstugans historiska roll som entré förstärkas.
- Det är viktigt att gestaltning av småskaliga ytor mellan husen sker överensstämmande med industrikaraktären, vilket innebär avsaknad av betongfundament och andra uppbyggnader av de platta markytorna.
- Det är viktigt att appreturbyggnadens såg-tandstak och den bakomvarande skorstenen som skapar en karaktäristisk industrisiluett tas tillvara.

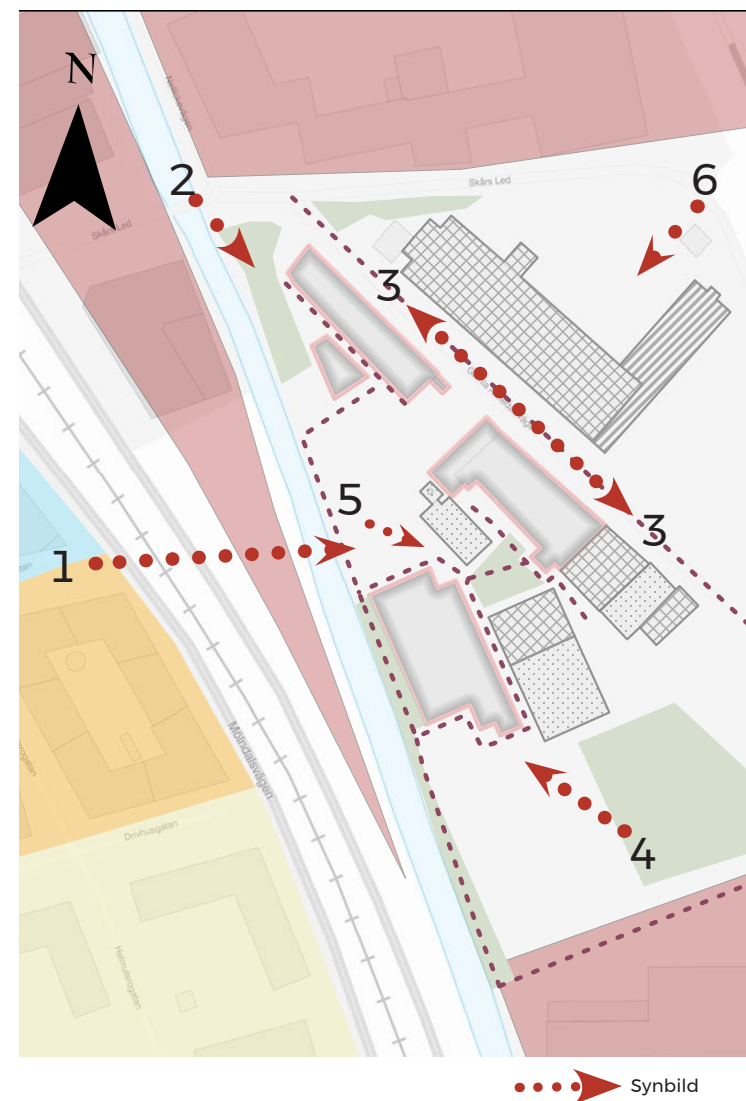
Synbild 5

- Inblickar: samma som synbild 4 ovan.

Synbild 6

- Känsliga egenskaper hos syfabriken är främst kopplade till stadsrummet åt andra hållet, mot Gamla Almedalsvägen.

STRATEGIER FÖR BEVARANDE OCH UTVECKLING

Nedan följer strategier och förhållningssätt till bevarande och utveckling inom Almedals fabriker.

Övergripande

- Tillkommande verksamheter i de bevarade industribyggnaderna och tillförandet av nya kontors- och bostadsbyggnader ska utföras på ett sådant sätt att den befintliga kulturmiljöns industrihistoriska och arkitektoniska karaktär och berättarpotential bibehålls, vilket ställer höga krav på den nya bebyggelsens utformning, materialval, textur och färgskala.
- Stadsrum med olika karaktär (gränd, gatu osv) ställer krav på komplettering med omsorg.
- Industriepoken har sedan flera decennier upphört, och står nu inför en kraftig ovandling med både kontor och bostadsbyggnader. Miljön ska återbrukas utan att identifierade kulturhistoriska kvaliteter och karaktärsdrag förloras, vilka ska kunna fortleva även med nytillskott och annan användning av byggnaderna.
- Alla spår efter industriverksamheten bör bevaras så långt möjligt genom generell varsamhet. Spåren omfattar installationer och anläggningar som speglar tillverkningen, men

också patina och slitage efter användning.

- Förändringar och tillägg skall göras på ett sätt och med ett formspråk som förstärker upplevelsen av den industrihistoriska miljön och dess historiska användning, vari förutsätts återbruk av nedmonterat fasadtegel, byggelement och tekniska installationer. Om utbyte av skyddade byggnadskomponenter bedöms nödvändigt med hänsyn till tekniska egenskapskrav, skall detta ske med formgivning och materialtyp lika befintligt.
- Den överordnade principen är att områdets omvandling ska underordna sig den industrihistoriska miljöns berättarinnehåll och upplevelsekvaliteter med särskild hänsyn till den befintliga industrimiljöns arkitektoniska och miljömässiga särart. Vid gestaltningen av enskilda byggnader är således det industrihistoriska monumentet utgångspunkten. Mötet mellan gammalt och nytt ska ske på ett försiktigt sätt så att helhetskaraktären och miljöns industrihistoriska upplevelsevärden inte går förlorad. I detta inbegrips att bevarandet av industrihistoriska spår som berättar om produktionsprocessen exteriört och interiört.

Byggnader

De byggnader som ska bevaras är alla betydelsefulla för upplevelsen av den industrihistoriska miljön och för förståelsen av kvarterets och verksamhetens utveckling, vilka således också har tilldelats rivnings- och förvanskningförbud. Målet för omvandlingen är att bibehålla upplevelsen och förståelsen av områdets historia och industrikaraktär samt att bevara och förstärka arkitektoniska kvaliteter i de enskilda byggnaderna.

- Förändringar och underhållsåtgärder på byggnader som omfattas av skyddsbestämmelser och/eller varsamhetsbestämmelser är bygglovpliktiga.

Fortsatt arbete

- Medverkan av antikvariskt sakkunnig förutsätts vid såväl planeringen som genomförandet av ändringsarbeten i befintliga byggnader som erhållit skydds- och varsamhetsbestämmelser (q respektive k).
- Antikvariskt sakkunnig bör också delta vid utformningen av den nya bebyggelsen vad gäller såväl lokalisering och skala som formgivning.

Den stora mängden fönster i alla byggnader skapar goda samband mellan inne- och utemiljön - en del av miljöns särart.

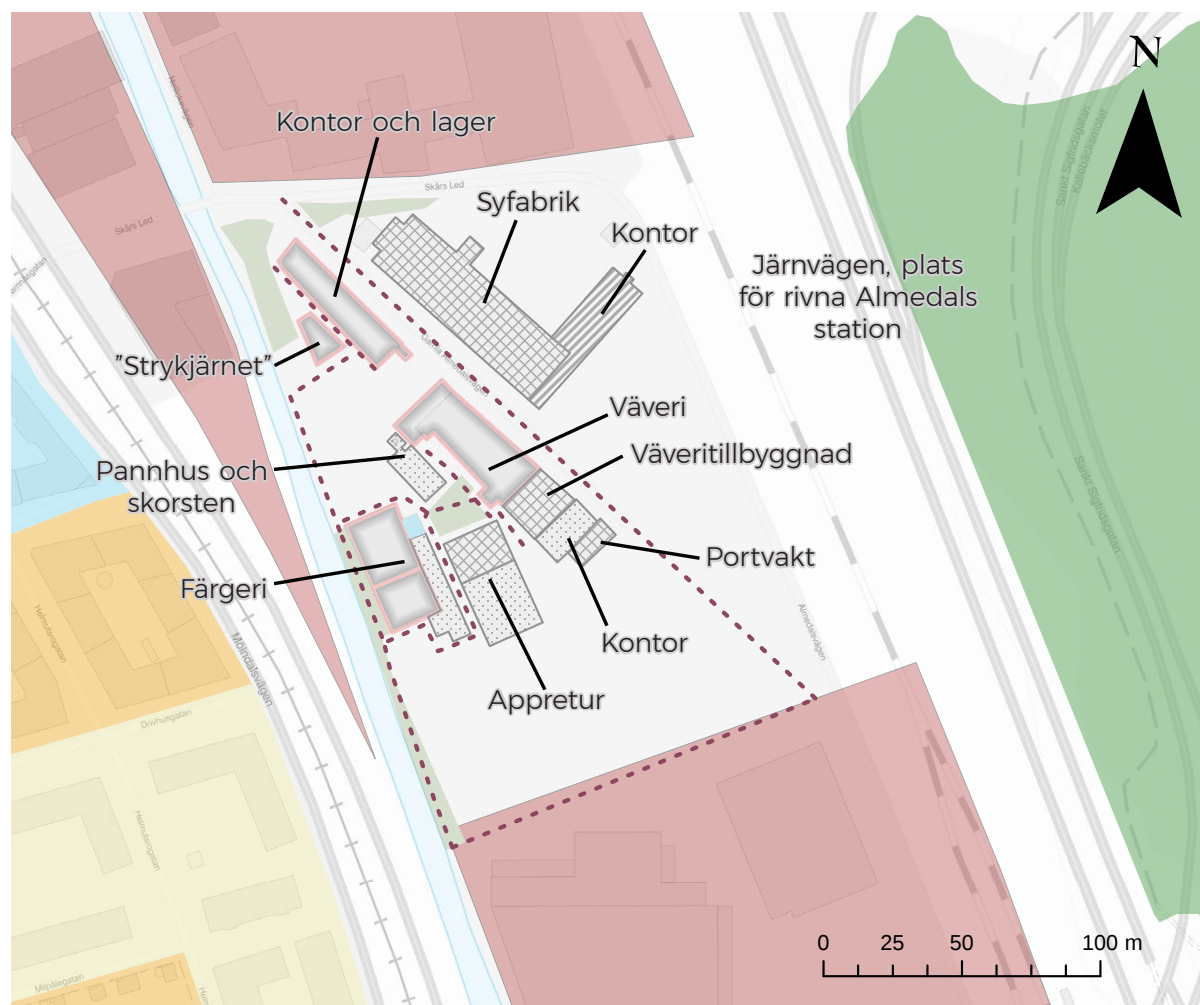
Smala gränder kännetecknar området historia och bidrar starkt till dess industrikaraktär. Delar av miljön har en karaktärsskapande gatstensbeläggning.

BEBYGGELSENS KULTURHISTORISKA INNEHÅLL OCH GRUNDFORMER

Almedal ligger i hjärtat av det dynamiska industriområde som växte fram och utvecklades längs Mölndalsån från 1850-talet, och som nådde sin höjdpunkt i början av 1900-talet för att avvecklas från och med 1960-talet. Mölndalsåns dalgång är ett typiskt exempel på ett mönster för hur utvecklingen av industristaden Göteborg har gått till i flera delar av stadens gränzoner mot kringliggande landskommuner. En rad branscher drog nytta av ån för processvatten och transportled och som avloppsdike – samt av de vägar och järnvägar som också lokaliserades i dalgången. Industrierna lokaliserade och byggde ut sina verksamheter på egen mark i närheten av ån. Det fanns en rad fördelar för industrierna i att välja lägen strax utanför stadsgränsen, i angränsande landskommuner. Här gällde inte stadens regleringar i form av bland annat hälsovårdsstadgan.

Präglade kulturhistoriska sammanhang redovisas på kartan till höger samt på följande uppslag.

Karta som visar kulturhistoriskt innehåll och byggnadsfunktioner. En stor del av dagens bebyggelse tillkom i sin grundform 1870-1900.

--- Bibehållna stråk från 1900-talets början

Utbyggnadsperiod 1870-1900

Utbyggnadsperiod 1900-1930

Utbyggnadsperiod 1930-1950

Utbyggnadsperiod 1950-1965

Öppna gröna ytor och platsbildningar 1930

Omgivande industribebyggelse längs Mölndalsån

Terränganpassad stadsplanering

Funktionalistisk bostadsbebyggelse

Ombyggd med tegelinklädnad

Industribebyggelse från 1870-1900

Byggherre: Almedahls Fabriks Aktiebolag (grundare Hans Henning Wesslau)

Miljö- och planmässiga karaktärsdrag

- Fabriksbyggnaderna följer textilindustrins historiska produktionsschema och varje byggnad har positionerats därefter.
- Spinneri (rivet), väveri, färgeri och appretur var och är placerade i cirkel runt pannhuset med tillhörande skorsten (rivet och återuppbyggt) vilken är strategiskt positionerad i mitten för att leverera energi och värme till övriga byggnader.
- Färgeriet var beroende av närhet till vatten och har därför läget längs åns östra strand.
- Kontors- och lagerbyggnaden samt strykjärnet ligger utanför produktionscirkeln men i nära anslutning norr om produktionsbyggnaderna.

Enskilda byggnader

Väveri, färgeri, kontor- och lagerbyggnad, ”Strykjärnet”.

Funktion och estetik

- De äldre fabriksbyggnaderna i varierande volym vittnar om en egenartad industriar-

kitektur med kontinuitet där det göteborgsgula teglet och de dekorativa inslagen agerar gemensam nämnare.

- Namnet på respektive byggnad är synonymt med dess funktion, gemensamt för produktionshusen är stora öppna planer för möjligheten att inhysa stora maskiner.
- Byggnaderna vilar på det brittiska idealet där byggnadernas funktion och uttryck kan kopplas till hur textilindustrierna såg ut i Storbritannien under 1800-talet.

Konstruktion och material

- Byggnadernas konstruktion består troligen främst av uppmurade väggar i tegel som tillsammans med gjutjärnkolonner krönta med gjutjärnsbalkar håller uppe takkonstruktionen.
- Gult tegel, sockel i cement eller kalksten, fönsterbräda i kalksten som ibland är plåtinklädd. Taklandskap i aluminiumplåt.

Samspel med omgivningen

- Industrikaraktären som förekommer runtom Almedals fabriker, tex Lyckholms, samt den vegetationsrika Mölndalsån.

Väveri

Färgeri

Industribebyggelse från 1900-1930

Byggherre: Almedahls Fabriks Aktiebolag & Almedahl-Dalsjöfors AB

Miljö- och planmässiga karaktärsdrag

- De fysiska karaktärsdragen blir annorlunda för området. Väveritillbyggnaden, appreturen, Syfabriken samt portvaktshuset tillkommer där Syfabriken fick ett helt annat arkitektoniskt uttryck i förhållande till den övriga tegelindustriarkitekturen.
- Den karaktäristiska Almedalsvägen som löper tvärs genom området får ny karaktär då ny bebyggelse uppstår även på östra sidan om vägen. Vägen agerar nu skiljelinje där den klassiska industriarkitekturen med gult tegel förekommer på ena sidan vägen medan den modernare industriarkitekturen med ljus puts förekommer på den andra sidan.
- Omgivningen runt Almedal förändras då municipalsamhället Krokslätt bildades. En stadsplan fastställdes 1904 med oregelbundna kvartersformer som anpassats till terrängen på Mölndalsåns västra sida, väster om Almedals fabriker.

Enskilda byggnader

Väveritillbyggnad, appreturbyggnad, konfektionshuset, portvaktshuset

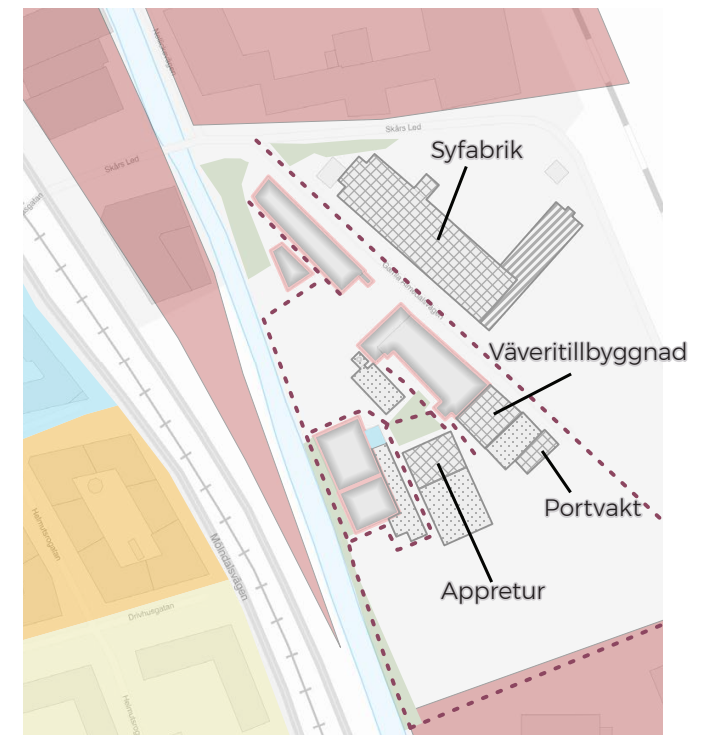
Funktion och estetik

- Väveritillbyggnaden och appreturen från 1904 går i samma industriarkitektoniska skala som den tidigare bebyggelsen med gult tegel och dekorativa inslag. Utmärkande för apparaturen är sågtandstaket.
- Konfektionshuset fick sitt namn genom Göteborgs konfektions övertagande av byggnaden från Almedahl-Dalsjöfors 1916. Denna byggnad har en helt annan arkitektonisk karaktär med ljus putsad fasad.
- Portvaktshuset från 1929 underordnar sig industri- och tegelarkitekturen och har samma drag som majoriteten av byggnaderna men har även drag av tjugotalsklassicism.

Konstruktion och material

- Gult tegel, sockel i cement eller kalksten, fönsterbräda i kalksten, ibland bara plåt. Taklandskap i aluminiumplåt.
- Byggnadernas konstruktion består troligen främst av uppmurade väggar i tegel som till-

sammans med gjutjärnkolonner krönta med gjutjärnsbalkar håller uppe takkonstruktionen. Vissa undantag kan dock förekomma – konfektionshusets konstruktion är exempelvis oklar.

Bebyggelse tillkommen 1900-1930.

Appretur

Portvaktshuset

Väveritillbyggnad

Konfektionshuset (Syfabriken också kallad)

Period 1930–1950

Byggherre: Almedahls Fabriks Aktie-bolag

Miljö- och planmässiga karaktärsdrag

- Fabriksområdets helhetsmiljö skiftar karaktär genom rivningar (1933) av den kvarterstruktur som finns och gestaltningen övergår till enskilda lameller, L-hus eller fristående hus. Till grund för förändringen ligger troligtvis den plan som togs fram 1929–40 för uppordnande av industriområdet samt funktionalistiska ideal.
- Nyrealistiska byggnader tillkommer i området under 1940-talet. Gemensamt är att dessa byggnader och tillbyggnader har en återhållsam volymverkan utan att konkurrera med den anslutande byggnadernas arkitektoniska integritet, vilket stämmer väl överens med nyrealismens idéer. Pannhuset med tillhörande skorsten rivs och byggs upp på nytt 1940.

Enskilda byggnader

Kontorshus 1942, Pannhus med skorsten 1940

Funktion och estetik

- Kontorshuset från 1942 underordnar sig övrig industribebyggelse med sin diskreta och nyrealistiska arkitektur i gult tegel.
- Det återuppbyggda pannhuset med skorsten har samma skala och drag som den ursprungliga byggnaden med gult tegel.
- Namnet på respektive byggnad är synonymt med dess funktion.

Konstruktion och material

- Gult tegel, endast plåt vid fönster, ingen kalksten. Taklandskap i aluminiumplåt.

Kontorshus från 1940-tal.

Samspel med omgivningen

- Både det nya kontorshuset och det rekonstruerade pannhuset med skorsten samspelar väl med sin omgivning och känslan av att dessa konstruktioner uppkom samtidigt som den övriga industribebyggelsen infinner sig.

Pannhus med skorsten

Period 1950–1965

Byggherre: Göteborgs konfektions AB

Arkitekt: Lund & Valentin arkitektkontor

Miljö- och planmässiga karaktärsdrag

- Helhetsmiljön omdanas radikalt när rationaliseringar genomfördes. Modernistiska kompletteringar sker i bebyggelsen.
- Almedahl-Dalsjöfors lades ned 1958 och andra verksamheter tar vid, vilket påverkar karaktären.

Enskilda byggnader

Kontorshus från 1964

Funktion och estetik

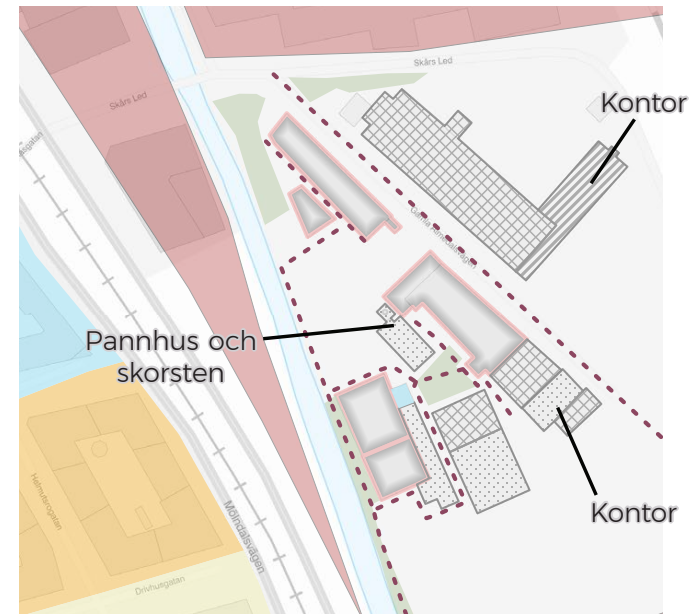
- Byggnaden är tätt sammankopplad med konfektionshuset då det var Göteborg konfektions AB som huserade öster om Almedalsvägen. Det modernistiska uttrycket går helt i linje med dåtidens ideal.
- Namnet på respektive byggnad är synonymt med dess funktion.

Konstruktion och material

- Sockel i betong, fasad klädd med sjöstensplattor med mörkbetsade träfönster.
- Troligen betongkonstruktion.

Samspel med omgivningen

- Den nya kontorsbebyggelsen bryter tydligt med sin omgivning, eftersom den har en tydlig kontrasterande arkitektonisk karaktär. Dock samspejar den delvis med konfektionshuset från 1916 i färgton och skala.

Kontorshus från 1960-tal.

Bebyggelse tillkommen 1930-1965.

BYGGNADER - PLANBESTÄMMELSER

Väveribyggnad (1888) och väveritillbyggnad (1904)

Exteriör

Betydelse i stadsrummet

- Sammanhållen arkitektur volymmässigt och variationslös enhet som återspeglar industriändamålet som klimatskal.
- Arkitektonisk egenart: Det gemensamma estetiska schemat präglad av fortlöpande horisontal verkan. Repetitiv fönstersättning för jämnt ljusintag i vävsalarna, gult göteborgstegel, mezzaninvåning, dekorativa gesimser samt flackt valmat tak. Karaktären återkommer även i utstickande lägre flyglar.

Exteriöra material och detaljer

Fasader och murverk

- Maskinslaget gult göteborgstegel ovanpå en sockel inklädd med grå kalksten.
- Muröppningar med murade segmentbågar.

Fönster

- I den äldre delen fyrluftsfönster med korspost, målade i engelskt rött.
- I den yngre delen samt i bottenplan sexluftsfönster med spröjsning, målade i engelskt rött.

Väveriet sett från norr.

Södra kortsidan.

Detaljbild av nya fönster i bottenplan. Även ett nytt fönster i avvikande material och stil har satts in.

På några ställen, bland annat i det utstickande parti som förr huserade mellersta trapphuset men idag är hiss, finns fönster av äldre typ bevarade.

- I byggnaden som helhet ett fåtal bevarade fönster (uppskattningsvis från 1930-tal) där materialet i sig har ett värde. Kring trapphuset på södra långsidan samt mot kortsidan i väster. Kännetecknas av sina kopplade bågar; den yttre bågen markerad av dess engelskt röda kulör och den inre bågen med dess smäckra vita snickerier.

Dörrar

- Saknas av ursprunglig/äldre typ exteriört och interiört.
- Den lägre tillbyggnaden mot norr har ett dörrparti från 1940-talet.

Detaljer och dekor

- Dekorativ ambition är begränsad till gerdel- och kransgesimsernas mönsterbildande förkroppningar.

Interiör

- På plan 1 är några svartmålade gjutjärnspelare och vitmålade I-balkar synliga bredvid senare tillkomna mellanväggar. Många av pelarna även ingjutna i betongväggar.
- På plan 2 och 3 samma som plan 1 fast fler gjutjärnspelare och I-balkar synliga genom den öppnare planlösningen.

- På plan 4/vindsplan synlig takkonstruktion i trä med vertikala bärande pelare (1), hanband (2), högben (3), stödben (4) m.fl.. Bevarade trägolv, delvis belagda med en heltäckningsmatta. Enligt uppgift finns rester av äldre undertak av pärlspont synligt men detta kunde inte noteras vid platsbesöket.
- Trapphus i norra flygeln, 1888: Bevarat i original. Trätrappa med balustradräcke och ledstång.
- Trapphus i södra flygeln, 1904: Bevarat i original, enligt uppgift trappsteg i kalksten, övermålade. Smal ledstång i gjutjärn.
- Ytterväggarnas slätputsade ytor är bevarade i alla plan.

Noterbara tillägg och förändringar

Exteriör

- Fönster i bottenplan utbytta 2020-2021 till form och indelning efterliknande original.
- Solbänkar och kransgesims är avtäckta med ljus plåt under 2000-talet. Möjligen samtidigt skedde takomläggning.
- På den södra tillbyggnaden är överlufterna inklädda med skivmaterial som påverkar byggnadens arkitektoniska helhet negativt.

- Uppstickande hisstorn har trolig koppling till moderniseringar av anläggningen på 1940-talet men har inga större värden för förståelsen av byggnadens äldre användning.
- Takkupor har tagits bort och ersatts med takfönster.
- Mot norra gaveln en lägre tillbyggnad i ett plan med samma murningsteknik som övriga anläggningen.

Variationslös enhet återspeglar ändamålet som klimatskal för vävmaskinerna.

Interiör

- Ursprungplanernas öppna industrisalar är med undantag för vindsvåningen delvis kraftigt förändrade med nya mellanvägar, och taken i allmänhet sänkta bakom vilka det ursprungliga träbjälklaget ligger synligt.
- Även de ursprungliga golven med golvbrädor och betong där vävstolarna stod ligger dolda under nya golv på plan 2 och 3.

Berättarinnehåll och miljökvatitéer

- Väveriet är den byggnad som kanske tydligast vittnar om den historiska industriverksamheten.
- Byggnaden är tillsammans med skorstenen den viktigaste byggnaden för den karaktäristiska siluetten på långt håll från väster och söder.

Möjliga åtgärder

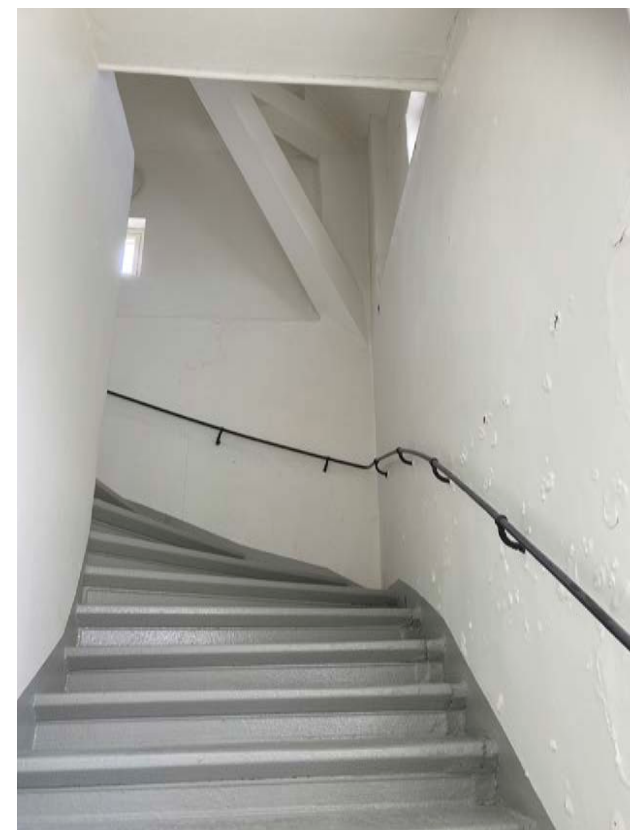
- Trapphusets från 1888 färgsättning kan återställas enligt genomförd rekonstruktion utförd av Lindholms restaurering. Det ursprungliga trapphuset hade en hög väggbröstning med avgränsande linje med ljusare kulör ovan bröstningen. Även sättstegens, handledarnas och balustradernas kulörer ingick i rekonstruktionen.

Förslag till planbestämmelser

- Byggnaden har tilldelats rivnings- och förvanskningförbud, samt en varsamhetsbestämmelse som t.ex. tillåter utbyte av fönster som bättre överensstämmer med ett äldre utförande, att hisschakt över hustak får rivas, sekundärt tillkomma mellanväggar och sänkta innertak får rivas.

Vindsplanet med bevarad synlig takstolskonstruktion och bärande pelare.

Till vänster det äldre trapphuset från 1888. Till höger det yngre trapphuset från 1906.

Bestämmelser på plankartan - Väveriet

- q₁: Särskilt värdefull byggnad som inte får rivas

Exteriör

- q₂: Byggnadens exteriör (fasader och tak) ska bevaras till såväl helhet som material och detaljer, så att dess kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet inte förvanskas. Enstaka mindre upptagningar i fasadmur får göras med särskild hänsyn till byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet. De karaktärsdrag och värden som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under Riktlinjer för kulturmiljön.

Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön'):

- Fasader: Murverk med gult maskinslaget tegel på en sockel inklädd med grå kalksten. Vertikala fasadindelningar med två gördelgesimser samt en kransgesims. Skyddet omfattar även de lägre tillbyggnaderna utmed hela norra gaveln och runt gårdssidans flygel.
- Mur-/fasadöppningar: Jämn fönsterindelning med tätt sittande fönsteröppningar och med olika storlekstyper jämnt fördelade mellan de två byggnadskropparna och våningsplanen, inklusive murade segmentbågar och solbänkar av kalksten.
- Fönster: Äldre bevarade fönsterbågar kring trapphus och på norra kortsidan.
- Tak: Takutformning ska fortsatt vara ett flackt sadeltak, brant brutet på kortsidorna.

Interiör

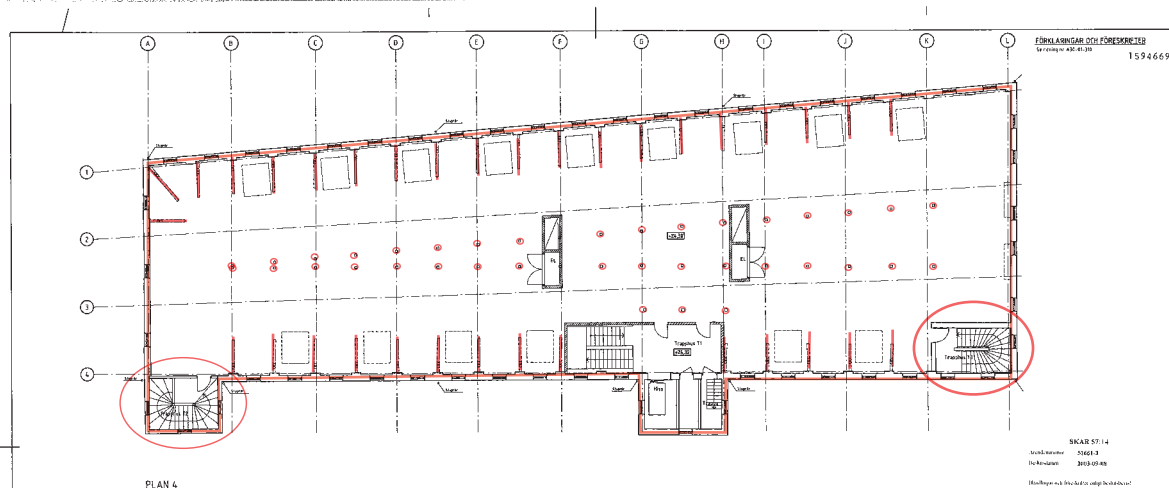
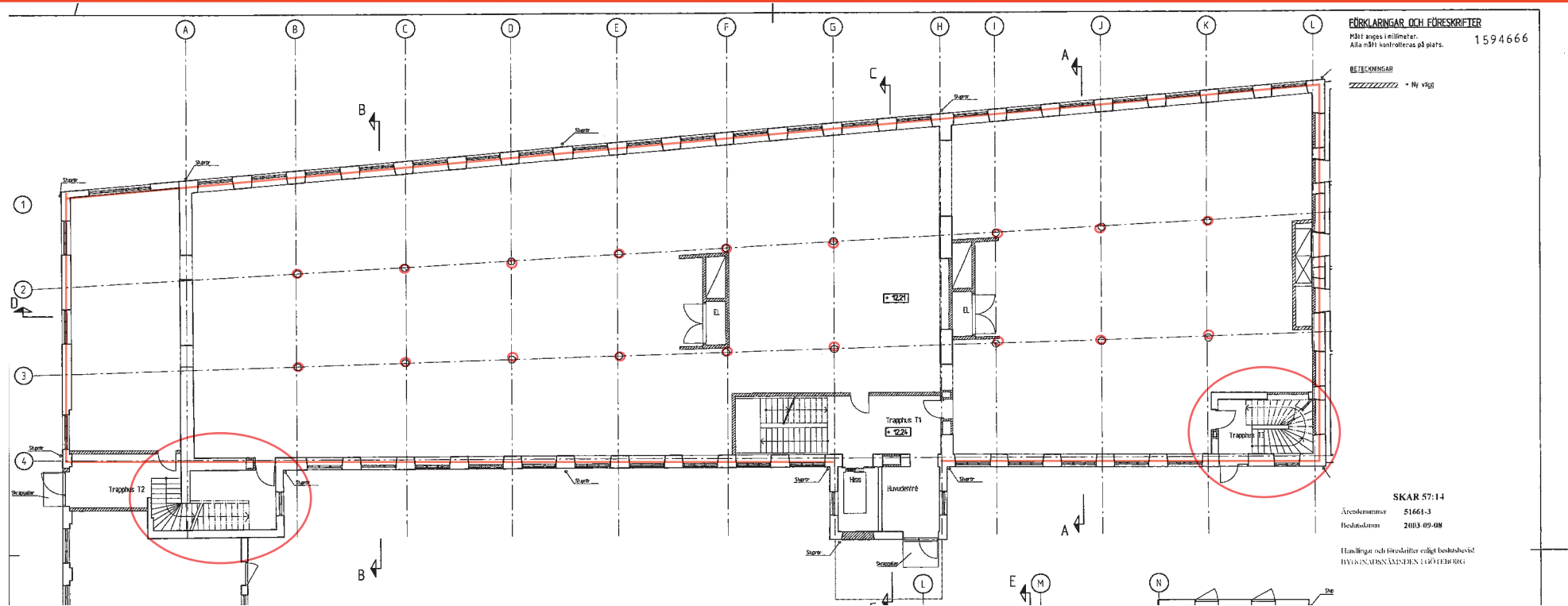
- q₅: Delar av byggnadens interiör ska bevaras, så att dess kulturhistoriska och arkitektoniska kvaliteter inte förvanskas. De karaktärsdrag och värden som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under Riktlinjer för kulturmiljön.

Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön'):

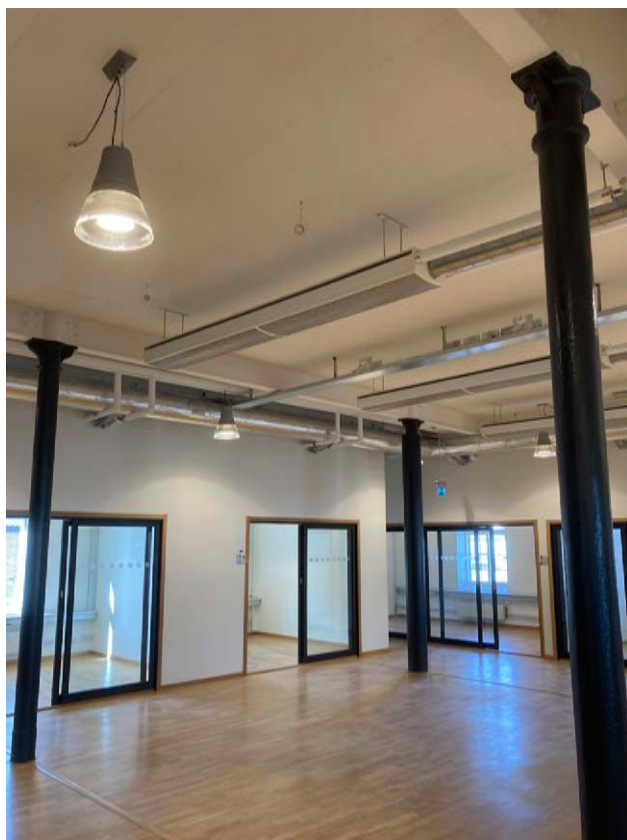
- Norra trapphuset från 1888: Trätrappa med balustradräcke och handledare i trä.
- Södra trapphuset från 1906: Trappsteg enligt uppgift av kalksten, övermålad. Handledare av gjutjärn.
- Vindsplanets bevarade takstolskonstruktion och bärande vertikala pelare.
- Bärande gjutjärnspelare (svartmålad) och I-balkar på plan 1-3.
- Ytterväggarnas slätputsade ytor på alla plan.

Varsamhet

- k₁: Vid ändring och underhåll av byggnadens exteriör och interiör ska byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och värden särskilt beaktas.

Planritningar för entréplan och plan 4 med utmarkerade byggnadsdelar som skyddas interiört. Trapphusen och de putsade ytterväggarna på alla plan 1-4. Gjutjärnskolonnerna förbundna av I-balkar på plan 1-3 och träkonstruktionen på vindsplanet (plan 4).

Nya väverikontoret (1942)

Exteriör

Betydelse i stadsrummet

- Väverikontoret är uppfört med gult tegel som visserligen skiljer sig i kulör från både Väveriets och Portvaktshusets murverk, men har en rustik materialitet med enkel kransgesims som väl svarar upp mot de anslutande byggnadernas karaktär.
- Det flacka sadeltaket, som angör Väveribyggnaden utan att skära av gördelgesimsen, ger också byggnaden en återhållsam volymverkan utan att konkurrera med de anslutande byggnadernas arkitektoniska integritet – vilket ytterligare förstärks av den finkänsliga indragningen från de anslutande byggnadernas väggliv.

Exteriöra material och detaljer

Fasader och murverk

- Gult fasadtegel.

Fönster

- Möjligen ursprungliga tvåluftsfönster av funktionalistisk typ mot väster.

Dörrar

- Saknas av ursprunglig/äldre typ exteriört.

Detaljer och dekor

- Raka fönstervalv och svagt profilerad list under takfoten utgör ursprungliga murningsdetaljer.

Interiör

- Interiöra kulturmiljökvalitéer saknas.

Noterbara tillägg och förändringar

Exteriör

- Ny port i aluminium har satts in under 2000-talet.
- Nytt tak av ljus plåt.

Interiör

- Stora interiöra förändringar har skett. Byggnaden har inte inventerats interiört.

Berättarinnehåll och miljökvalitéer

- Väverikontoret bidrar till förståelsen av industriverksamhetens historiska utveckling och industrimiljöns karaktäristiska mångformighet, i detta fall på ett pedagogiskt sätt som en inkilad komponent där utrymme fanns.

Nya väverikontorets låga tillbyggnad mellan väveri och portvaktshus.

Närbild mot väster. Fönster är möjligen ursprungliga. Mot öster är motsvarande fönster utbytta till moderna med samma indelning.

Förslag till planbestämmelser

- Byggnaden har tilldelats rivningsförbud och exteriört förvanskningförbud samt varsamhetsbestämmelse som t.ex tillåter att befintlig dörr i aluminium får bytas ut mot en som bättre harmonierar med den arkitektoniska helheten.

Bestämmelser på plankartan - Nya väverikontoret

- q₁ Särskilt värdefull byggnad som inte får rivas.

Exteriör

- q₂ Byggnadens exteriör (fasader och tak) ska bevaras till såväl helhet som material och detaljer, så att dess kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet inte förvanskas. Enstaka mindre upptagningar i fasadmur får göras med särskild hänsyn till byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet. De karaktärsdrag och värden som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under Riktlinjer för kulturmiljön.

Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön'):

- Fasader: Murverk med gult tegel på en låg gråputsad sockel. Enkel kransgesims.
- Mur-/fasadöppningar: Jämn fönsterindelning med tätt sittande kvadratiska fönsteröppningar, samt dörröppningar.
- Tak: Mycket flackt sadeltak med bandplåt.

Varsamhet

- k₁ Vid ändring och underhåll av byggnadens exteriör ska byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och värden som finns angivna särskilt beaktas.

Portvaktshuset (1929)

Exteriör

Betydelse i stadsrummet

- Portvaktshuset är i likhet med Väveriet uppfört med gult maskinslaget tegel i enkelt blockförband under ett mansardtak täckt med bandplåt i likhet med Väverikontoret.
- Takfallets knäckta brytning ger mansardtaget en speciell karaktär med antytt säteritaksmotiv, vilket också fungerar väl med de små ursprungliga takkuporna vilka följsamt öppnar sig i det nedre fallet.
- Vidare observeras att takavvattningen sker via ståndrännor, vilket underbygger exponeringen av takfotens enkla kransgesims. Gavelröstena är inklädda med svart skivmaterial, ursprungligen täckta med stående träpanel.
- Vidare uppmärksammas de höga fönstren utmed långsidan som ger byggnaden ett pregnant uttryck.

Exteriöra material och detaljer

Fasader och murverk

- Maskinslaget tegel i enkelt blockförband.

Fönster

- Saknas av ursprunglig/äldre typ exteriört. Nya fönster insatta 2018-2021 överensstämmande med äldre karaktär.

Dörrar

- Saknas av ursprunglig/äldre typ exteriört. Överljus till dörrarna mot öster har dock bäring på ursprungligt utseende.

Detaljer och dekor

- Stickbågsvalv ovanför fönster och dörrar samt profilerad kransgesims utgör värdefulla murningsdetaljer.

Interiör

- Nakna tegelväggar i bottenplan.
- I ovanvåningen synliga delar av takstolar (hanband och stödben).

Noterbara tillägg och förändringar

Exteriör

- Gavelröstena har en mörkgrå skivbeklädnad och dörrblad en modern profilering som försvagar byggnadens arkitektoniska integritet mot Gamla Almedalsvägen.
- Nya dörrar har nyligen satts in mot både väster och öster.
- Nya fönster har nyligen satts in i hela byggnaden.

Bedömning av kulturhistoriskt värde

- Portvaktshuset berättar tydligt genom placering i området och arkitektoniskt uttryck om sin funktion. Det gula teglet med murningsdetaljer samverkar väl med omgivande bebyggelse.

Planbestämmelser

- Byggnaden har tilldelats rivningsförbud och exteriört förvanskingsförbud, samt en varsamhetbestämmelse som tillåter att gavelrösternas skivinklädnad får bytas ut mot material som harmonierar med den arkitektoniska helheten.

Fasad mot söder. Nya fönster är inrymda inom ursprungliga muröppningar.

Bestämmelser på plankartan - Portvaktshuset

- q1 Särskilt värdefull byggnad som inte får rivas.

Exteriör

- q₃ Byggnadens exteriör (fasader och tak) ska bevaras till såväl helhet som material och detaljer, så att dess kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet inte förvanskas. De karaktärsdrag och värden som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under Riktlinjer för kulturmiljön. Undantag från bestämmelsen får medges för att avlägsna det mot söder centralt placerade fönstrets bröstning för upptagande av en portöppning.

Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön'):

- Fasader: Murverk med gult tegel på en låg gråputsad sockel. Enkel kransgesims.
- Mur-/fasadöppningar: Jämn fönsterindelning med tätt sittande högresta rektangulära fönsteröppningar under segmentbåge utmed långsidan, två kvadratiska i gavelröstena respektive ett högre rest under segmentbåge in mot gården. Två dörröppningar mot Gamla Almedalsvägen.
- Dörrar: Dörrarnas överljus mot öster varav ett har bevarat äldre fönster.
- Tak: Mansardtak med knäckt brytning och små takkupor.

Varsamhet

- k1 Vid ändring och underhåll av byggnadens exteriör ska byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och värden särskilt beaktas.
- k2 Vid upptagande av portöppning ska befintlig fönsterbredd bibehållas och utförandet ska ske med material och en formgivning som väl harmonierar med vidstående fönster.

Äldre fönster är oftare kvar när de av högsmlal form, som här mot väster.

Den ena dörren mot öster med bevarat överluftsfönster.

Ovanvåningen med synlig takstolskonstruktion.

Ångpannehuset (1940) och fabriksområdets skorsten

Exteriör

Betydelse i stadsrummet

- Ångpannehuset uppfördes i anslutning till fabriksområdets skorsten och har haft en central funktion för områdets energi- och värmeförsörjning.
- Byggnaden utgörs av en enkel volym utan dekorativa ambitioner under sadeltak med svart plåtavtäckning, och är att betrakta som ett industriellt klimatskydd med industriellt motiverade håltagningar endast mot södra och östra sidorna.

Exteriöra material och detaljer

Fasader och murverk

- Byggnaden är uppförd av maskinslaget gult tegel lagt i blockförband, av samma typ som i Vävarikontoret från 1942, ovanpå en gråputsad sockel.

Fönster och dörrar

- Vertikalt glasparti och dörr till pannrummet i original från 1940-talet.
- I övrigt saknas dörrar och fönster av ursprunglig/äldre typ exteriört.

Detaljer och dekor

- Svagt profilerad kransgesims kring takfot liksom koppskiftet ovanför muröppningar mot söder utgör noterbara murningdetaljer.

Interiör

- Under skorstenen finns delar av murstocken i tegel från det ursprungliga pannhuset bevarad.

Noterbara tillägg och förändringar

Exteriör

- Nya dörrpartier i aluminium har satts in som inte passade i befintliga väggöppningar och man har därför fått fylla igen hålen med nytt tegel. Val av tegel passar inte in kulörmässigt i befintligt murverk.

Berättarinnehåll och miljökvatitéer

- Tillsammans med den imponerande skorstenen bildas en verkstadsliknande byggnadsgrupp av stor betydelse för områdets industrihistoriska identitet, och detta på ett illustrativt sätt i kontrast mot den gamla väveribyggnadens medvetna stilarkitektur.

Planbestämmelser

- Byggnaden och skorstenen har tilldelats rivningsförbud och exteriört förvanskingsförbud, samt en varsamhetbestämmelse vilken t.ex. tillåter att fönsterpartier i aluminium kan ersättas med nya som bättre harmoniserar med den arkitektoniska helheten.

Fasad mot söder. Byggnadens nyttofunktion märks i avsaknad av estetisk fasadordning. Verkstadsliknande byggnadsgrupp ihop med skorstenen.

Murverk och järnkonstruktion från den äldsta brännkammaren finns kvar i dagens byggnad.

Bestämmelser på plankartan - Ångpannehuset och skorstenen

- q₁ Särskilt värdefull byggnad som inte får rivas.

Exteriör

- q₂ Byggnadens exteriör (fasader och tak) ska bevaras till såväl helhet som material och detaljer, så att dess kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet inte förvanskas. Enstaka mindre upptagningar i fasadmur får göras med särskild hänsyn till byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet. De karaktärsdrag och värden som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under Riktlinjer för kulturmiljön.

Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön'):n):

- Fasader: Murverk med gult tegel och gråputsad sockel.
- Mur-/fasadöppningar: Portar, fönster och håltagningar som berättar om historisk funktion.
- Vertikalt fönsterparti och port i funktionalistisk stil i byggnadens norra del.
- Tak: Sadeltak med svart trapetskorrugerad plåt.
- Skorsten: Murad skorstenspelare med järnband och inklädd bas.

Tillägg till avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön':

- Brännkammare med murverk och järnkonstruktion bör om möjligt bevaras och inkorporeras på ett signifikant sätt vid eventuella förändringar.

Varsamhet

- k₁ Vid ändring och underhåll av byggnadens exteriör ska byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och värden särskilt beaktas.

Kontorsbyggnad (1871)

Exteriör

Betydelse i stadsrummet

- Kontoret har i likhet med väverbyggnaden en enkel repetitiv fasadindelning med jämnt rytmiserad fönstersättning, men i detta fall med en centrerande accent mot Gamla Almedalsvägen i form av en svagt utskjutande risalit som visar var den ursprungligen krönande trappstegsgaveln var inordnad för att markera ingångens betydelse.
- Det gula teglet ger ett fint samspel med omgivande bebyggelse, särskilt väveriet.

Exteriöra material och detaljer

Fasader och murverk

- Fasaden är uppmurad av gult maskinslaget tegel på en sockel inklädd med grå kalksten.
- Bibehållna muröppningar med stickbågsvalv.
- Delar av kransgesims bevarad.

Fönster och dörrar

- I bottenplan samt i trapphuset sitter korspostfönster från 1900-talets mitt som är överensstämmande med ursprungstypen.
- Dörrar saknas av ursprunglig/äldre typ exteriört och interiört.

Detaljer och dekor

- En påtaglig kransgesims som pryder takfoten mot norr, en enkel gördelgesims mellan våningarna samt stickbågsvalv ovan fönster och dörrar utgör värdefulla murningsdetaljer.

Övrigt

- En ursprunglig tegelmur med tillhörande grind i gjutjärn leder in till kontorets gård. Gången är även belagd med gatsten som fortsätter in mellan kontoret och Strykjärnet.

Interiör

- Trapphus i nordvästra delen från 1900-talets mitt. Stomme i betong, plansteg och vilplan i kalksten, räcke av järn och handledare av ädelträ.

Noterbara tillägg och förändringar

Exteriör

- Ursprunglig anspråksfull och enhetlig karaktär har förvanskats av påbyggnader och ändringar av fasadmaterial.
- Trappstegsgaveln har nedrivits och ersatts av en vindsvåning med ett ovanpåliggande fönsterband i vägglivet, vilket skurit bort stora delar av den mönstermurade kransgesimsen med undantag för norra änden.
- Förvanskningen fullbordas med södra gavelns inklädnad med svart skivmaterial, och de

olika moderna fönstertyper som blandas på ett obalanserat sätt.

- Byggnaden har fönsterbågar från olika tider. I ovanvåningen nya fönster med inklädda överljus.
- En ny port har satts in mot gatan som inte passar in inom befintligt murverk (skär igenom stickbågsvalvet som halverats).

Interiör

- Interiören har genomgått stora förändringar med sänkta tak, nya mellanväggar och nya beklädnadsskikt.

Berättarinnehåll och miljökvatitéer

- Kontorsbyggnaden representerar ett industrihistoriskt värde och har stor betydelse för områdets karaktär. Beträffande exteriören är den kraftigt förvanskad, men besitter ett potentiellt arkitektoniskt värde som är möjligt att återupprätta.
- Detta gäller dels och i första rummet genom återuppförandet av trappstegsgaveln och ett återställande av den vackra kransgesimsen, dels genom utbyte av insticksfönstren på andra planet.
- Beklädnadsmuren på södra gaveln bör antingen omarbetas i bättre överensstämmelse med byggnadens karaktär eller motbyggas av en ny tvärvolym.

I trapphuset mot norr sitter korspostfönster från 1900-talets mitt cirka. Fönstren har vissa värden ur interiör aspekt, men är främst betydelsefulla för exteriören då de är överensstämmande med ursprungstypen.

Det äldre kontorshuset genomgick en förnyelse kring mitten av 1900-talet. Bland annat trapphuset i nordvästra delen som fick en trappa med betongstomme, plansteg och vilplan av kalksten, räcke av järn och handledare i ädelträ.

Planbestämmelser

- Byggnaden har tilldelats rivningsförbud och exteriört förvanskningförbud, samt en varsamhetbestämmelse vilken t.ex. tillåter att insticksfönster med inkätt ovanfönster får bytas ut mot nya som bättre harmoniserar med den arkitektoniska helheten.

Bestämmelser på plankartan -

Kontorsbyggnaden

- q₁ Särskilt värdefull byggnad som inte får rivas.

Exteriör

- q₂ Byggnadens exteriör (fasader och tak) ska bevaras till såväl helhet som material och detaljer, så att dess kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet inte förvanskas. Enstaka mindre upptagningar i fasadmur får göras med särskild hänsyn till byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet. De karaktärsdrag och värden som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under Riktlinjer för kulturmiljön.

Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön'):

- Fasader: Murverk med gult maskinslaget tegel på en sockel inklädd med grå kalksten. Murrisalit mot Gamla Almedalsvägen, vertikal fasadindelning med gördelgesims samt resterna efter kransgesimsen i norr.
- Mur-/fasadöppningar: Jämn fönsterindelning med tätt sittande fönsteröppningar. Murade segmentbågar kring fönster och vissa dörrar. Solbänkar av kalksten under fönster.

Interiör

- q5: Delar av byggnadens interiör ska bevaras, så att dess kulturhistoriska och arkitektoniska kvaliteter inte förvanskas. De karaktärsdrag och värden som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under Riktlinjer för kulturmiljön

Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön'):

- Trapphuset i nordvästra delen avseende trappans material och utförande.

Varsamhet

- k₁ Vid ändring och underhåll av byggnadens exteriör ska byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och värden särskilt beaktas.

Strykjärnet (1870-tal)

Exteriör

Betydelse i stadsrummet

- Byggnadens koniska form återspeglar kvarterets kilformiga struktur mellan Gamla Almedalsvägen och Mölndalsån, där industribebyggelsen ursprungligen trängdes om utrymmet.

Exteriöra material och detaljer

Fasader och murverk

- Här återkommer väveriets och kontorsbyggnadernas karaktärsdrag med fasader i samma gula tegel och symmetriska fönstersättning.
- Dock skiljer sig byggnaden från dessa genom de rundbågiga fönstren och den markanta takformen som ger en kännetecknande gavelarkitektur.
- Bibehållna muröppningar med murade rundbågsvalv och stickbågsvalv.

Fönster och dörrar

- Fönster saknas av ursprunglig/äldre typ exteriört. Merparten av fönstren är från 1900-talets mitt av typen enlufts-fönster.
- Dörrar saknas av ursprunglig/äldre typ exteriört.

Detaljer och dekor

- Påtaglig kransgesims, samt sockel och solbänkar i kalksten, av samma typ som väveriet och kontoret.
- Den kraftiga kransgesimsen ger en speciell utkragande takfot.
- På östra fasaden sitter en äldre hissanordning som kvarleva från produktionstiden.

Interiör

- På ovanvåningen synliga takstolar och bräd-fodrat segmentformat innertak (vitmålat) samt delvis frilagt äldre trägolv.
- Putsade vitmålade väggar på båda plan.

Noterbara tillägg och förändringar

Exteriör

- Beträffande exteriören är den något förvanskad genom nya fönster och södra gavelns svarta/grå puts.

Interiör

- Interiört är byggnaden avdelad av flera mellanväggar.

Berättarinnehåll och miljökvatitéer

- Som en av de äldsta byggnaderna i området har Strykjärnet en strategisk betydelse för den industrihistoriska berättelsen. Till detta kommer även byggnadens form som avspeglar den nu rivna täta industribebyggelsen som tidigare omgav byggnaden.

Innegården och gångarna mellan husen är satta med gatsten. De böjda och kilformade husen ger tillsammans med gränderna ett karaktäristiskt småskaligt gaturum.

Byggnaden präglas av det gula göteborgsteglet men särskiljs också genom kännetecknande gavelarkitektur.

Planbestämmelser

- Byggnaden har tilldelats rivnings- och förvanskingsförbud, samt en varsamhetsbestämmelse som t.ex. tillåter ändring av södra fasaden så att den överensstämmer bättre med övriga fasadsidor.

Bestämmelser på plankartan -

"Strykjärnet"

- q₁ Särskilt värdefull byggnad som inte får rivas.

Exteriör

- q₂ Byggnadens exteriör (fasader och tak) ska bevaras till såväl helhet som material och detaljer, så att dess kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet inte förvanskas. Enstaka mindre upptagningar i fasadmur får göras med särskild hänsyn till byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet. De karaktärsdrag och värden som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under Riktlinjer för kulturmiljön.

Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön'):

- Fasader: Murverk med gult maskinslaget tegel på en sockel inklädd med grå kalksten. Vertikal fasadindelning med gördelgesims samt kransgesimsen, i båda fallen med undantag för södra gaveln. Södra gavelns takprofil.
- Mur-/fasadöppningar: Jämn fönsterindelning med

tätt sittande fönsteröppningar. Murade rundbågar och stickvalvsbågar samt solbänkar av kalksten.

- Tak: Flackt sadeltak med karaktäristisk utkragande takfot och täckning av bandplåt.

Interiör

- q₅: Delar av byggnadens interiör ska bevaras, så att dess kulturhistoriska och arkitektoniska kvaliteter inte förvanskas. De karaktärsdrag och värden som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under Riktlinjer för kulturmiljön = text på plankartan)

Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön'):

- Den befintliga takkonstruktionen och det brädfladdade innertaket samt det delvis frilagda trägolvet.
- Ytterväggarnas slätputsade ytor.

Varsamhet

- k1 Vid ändring och underhåll av byggnadens exteriör ska byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och värden särskilt beaktas.

Takstolskonstruktion med hanband och stödben och högben bär upp det rundade taket.

En rest av en hissanordning i gränsen mellan kontoret och Strykjärnet.

Appreturbyggnad (1900-1947)

Exteriör

Betydelse i stadsrummet

- På grund av successiv utbyggnad annonserar sig byggnaden exteriört som tre olika volymer, där den ursprungligen uppstickande mittdelen med sin karaktäristiskt högresta gavel omgavs av industrihallen med sågtandstak mot norr respektive en lägre utbyggnad mot söder.
- 1947 byggdes mittdelen om och fick sitt nuvarande utseende, och den södra utbyggnaden höjdes en våning. Tredelning kan fortfarande avläsas i murverket, men inte på samma arkitektoniskt uttrycksfulla sätt, där de två södra volymerna istället växt ihop till en enklare homogen fasad utan expressiva ambitioner.
- Trots dessa förändringar upplevs inte byggnadskomplexet som sönderbrutet. Detta tack vare fönstersättningens parställda enhetlighet och den konsekventa användningen av det karaktäristiska gula teglet.
- För ett modernt öga är det i första hand det sågtandade taket mot norr med dess påtagliga fasadrytm som förmedlar förståelsen av att det är en industrihistorisk miljö, i synnerhet vid angöringen från söder där fabriken högresta skorsten reser sig ovanför den karaktäristiska taksiluetten.

Appreturbyggnaden sett från öster med den södra utbyggnaden närmast i bild. Murverket ändrar på ett tydligt sätt karaktär vilket visar på den successiva utbyggnaden.

Appreturbyggnaden sett från norr med den äldsta delen från 1900-talets början.

Exteriöra material och detaljer

Fasader och murverk

- Maskinslaget gult tegel murat i blockförband. I den äldre delen sockel av kalksten, gråputsad.
- Den yngre delen har grund av gjuten betong, gråputsad.
- Bibehållna muröppningar med murade koppskift kring oxögon och stickbågsvalv över fönster.

Fönster och dörrar

- Fönster är nya men följer ursprungsutseendet (korspost).
- Sågtandstakets gavlar har även oxögon vars fönsterbågar är nya men återspeglar ursprungligt utseende.
- Dörrar saknas av ursprunglig/äldre typ exteriört.

Detaljer och dekor

- Rik tegelarkitektur där sågtandstakets gavlar och fasadpartier inramas av kransgesims och olika typer av utskjutande mönstermurningar.

Interiör

- Interiören har i stora delar bevarat sin öppna industrihallkaraktär med slipat betonggolv, gjutjärnskolonner och balkar som på ett tydligt sätt bär upp sågtandstaket.
- Alla fönster i sågtandstaket förutom de i ”tanden” mot norr är igensatta inifrån. Dessa originalfönster har ett viktigt värde och ger möjlighet till återställning av det tidigare utseendet.

Noterbara tillägg och förändringar

Exteriör

- Nya fönster och dörrar i hela byggnaden 2020-2021.

Interiör

- Fönster i sågtandstaket är igensatta.

Berättarinnehåll och miljökvatitéer

- Byggnadskomplexet har ett stort industrihistoriskt värde, dels genom den processfunktion som det haft och dels att det genom utbyggnaderna på ett tydligt sätt återspeglar produktionsutvecklingen under 1900-talets första hälft.

Industrihallen med slipat betonggolv, gjutjärnskolonner och balkar samt sågtandstak.

Planbestämmelser

- Byggnaden har tilldelats rivnings- och förvanskingsförbud, samt en varsamhetbestämmelse vilken t.ex. tillåter att igenbyggda takfönster kan friläggas.

En äldre valvdörr finns kvar i ett av byggnadens rum.

I sågtandstakets nordligaste sektion finns ursprungsfönster bevarade, igensatta enbart utifrån.

Bestämmelser på plankartan - Appreturbyggnad

- q₁ Särskilt värdefull byggnad som inte får rivas.

Exteriör

- q₂ Byggnadens exteriör (fasader och tak) ska bevaras till såväl helhet som material och detaljer, så att dess kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet inte förvanskas. Enstaka mindre upptagningar i fasadmur får göras med särskild hänsyn till byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet. De karaktärsdrag och värden som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under Riktlinjer för kulturmiljön.

Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön'):

- Fasader: Murverk med gult maskinslaget tegel. Kransgesims och grunda blinderingar i mittvolymens båda fasader, som även går igen i norra volymens fasadartikulering.
- Mur-/fasadöppningar: Symmetriskt parställd fönsterindelning med fönsteröppningar under segmentvalv, inklusive sågtandtakets cirkelrunda öppningar och de trekantiga gavelröstena.
- Tak: Takformer, vari inbegrips norra volymens sågtandtak och tillbyggnadernas flacka sadeltak.

Interiör

- q₅ Delar av byggnadens interiör ska bevaras, så att dess kulturhistoriska och arkitektoniska kvaliteter inte förvanskas. De karaktärsdrag och värden som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under Riktlinjer för kulturmiljön.

Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön'):

- Industrihallen med slipat betonggolv, gjutjärnskolonner och balkar samt sågtandstak med de fönster som inte är igensatta inifrån.

Varsamhet

- k₁ Vid ändring och underhåll av byggnadens exteriör och interiör ska byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och värden särskilt beaktas.

Färgeriet (1870-1890-tal)

Exteriör

Betydelse i stadsrummet

- Färgeriets sammanbyggda komplex av olika huskroppar som dockats mot varandra och byggts om under olika epoker, utgör en sinnebild över det typiskt pragmatiska förhållningssätt som blev alltmer utmärkande för industriproduktionen under 1900-talet, dvs i första hand processrelaterade motiv utan estetiska överväganden som här resulterat i ett disparat konglomerat som förmedlar en icke tillrättalagd bild av den industrihistoriska produktionsmiljön.
- Färgeriets äldsta byggnad ligger med långsidan mot ån och är uppförd med sitt för området typiskt gula murtegel, men i detta fall med en mer artikulerad fasadutformning med murade fönsteromfattningar och solbänkar i grå kalksten
- En överraskande kontrast bildar den norra gavelns karaktäristiskt klassicerande putsmotiv.
- Mot denna byggnad har successivt tillbyggt två byggnader i riktning mot Appreturbyggnaden med liknande gult murtegel, samt två mindre volymer mot norr, idag plåtinklädda med skulldiknande uttryck.

Färgeriet sett från söder. Byggnaden bär prägel av de successiva utbyggnaderna under årens lopp.

Fasaden mot norr, den lägre, äldsta delen till höger och till vänster en senare tillbyggnad.

Exteriöra material och detaljer

Fasader och murverk

- Bibehållna muröppningar med murade stickbågsvalv.
- Krönande takdekor i form av trappstegsgavel mot ån i öster.
- Rik tegelarkitektur med profilerande mönstermurningar som inringar fönster-, dörr och gavelpartier samt kransgesims.
- Mer avskalad putsarkitektur med inramande pilastrar avfärgade i vitt mot norr.

Fönster och dörrar

- Fönster är nyinsatta i bottenvåningarna (2020-2021) men följer ursprungsutseendet (korspost). I ovanvåningarna finns äldre korspostfönster bevarade, troligtvis från 1900-talets mitt.
- Dörrar saknas av ursprunglig/äldre typ exteriört.

Detaljer och dekor

- Krönande takdekor i form av trappstegsgavel mot ån i öster.
- Rik tegelarkitektur med profilerande mönstermurningar som omgärdar fönster-, dörr och gavelpartier samt kransgesims.
- Mer avskalad putsarkitektur med inramande pilastrar avfärgade i vitt mot norr.

Interiör

- I den lägre byggnadsdelen mot ån är tegelmurarnas putsade ytterväggar bevarade. En I-balk med infästningar har satts in vid utrivning av mellanbjälklag, kring 1900-talets mitt, men har ett visst värde genom att bidra till den industriella karaktären.
- Delar av takstol i trä finns kvar synliga i den västra delen.
- Värdena interiört är inte så höga att de motiverar ett särskilt skydd.

Noterbara tillägg och förändringar

Exteriör

- Beträffande exteriören är den något förvanskad genom nya fönster och norra gavelns puts avfärgad i svart.

Interiör

- Interiört är byggnaderna förutom tidigare nämnda delar kraftigt förändrade av mellanväggar och förändrade ytskikt.

Berättarinnehåll och miljökvatitéer

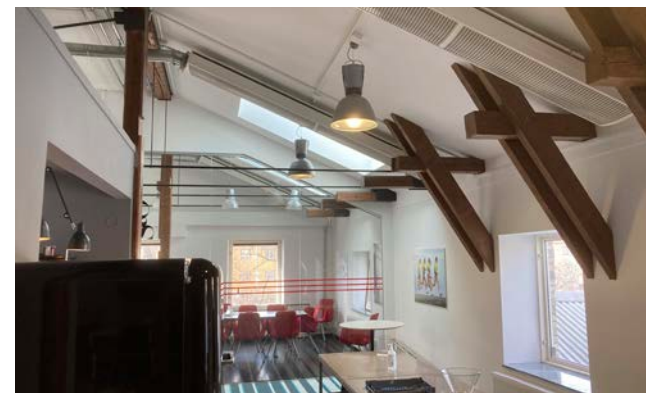
- Byggnadskomplexet har ett stort industrihistoriskt värde som tydligt speglar den industrihistoriska utvecklingen, och som på ett intressväckande sätt visar på det abrupta mötet mellan estetiserande ambitioner och påvara uttryck.

Planbestämmelser

- Byggnaden har tilldelats rivnings- och förvanskingsförbud, samt en varsamhetbestämelse.

Den yngre tillbyggda delen mot söder med mer oregelbunden fasadrytm och planform, samt flackt sadeltak.

Delar av takstolen är synlig i den västra delen mot ån.

Den äldsta delen från 1800-talets andra hälft som vänder sig mot ån.

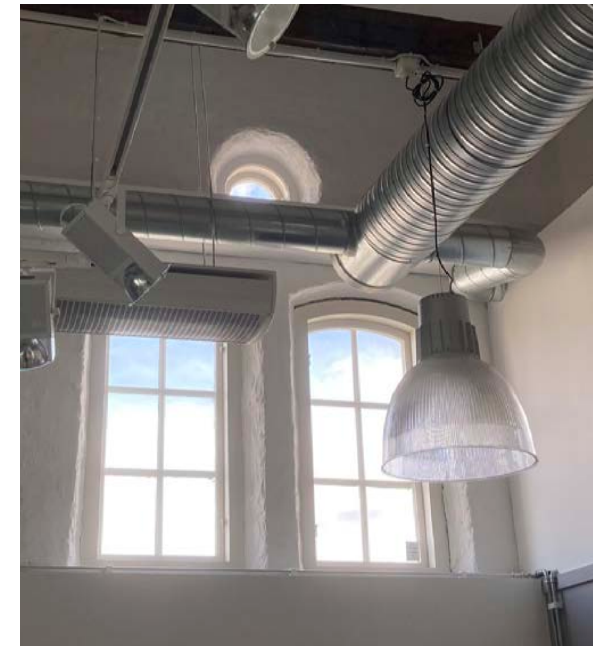
Interiör till den äldsta delen med utrivet mellanbjälklag och kraftigt förändrad karaktär.

Samma byggnad som ovan, detalj med mönstermurningar och dekor av järn.

Byggnad med gavelfasad som vetter mot ån, från 1900-talets början, sammanbyggd med den låga äldre byggnaden.

Samma gavel och fönsterparti interiört.

Bestämmelser på plankartan -

Färgeriet

- q₁ Särskilt värdefull byggnad som inte får rivas.

Exteriör

- q₂ Byggnadens exteriör (fasader och tak) ska bevaras till såväl helhet som material och detaljer, så att dess kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet inte förvanskas. Enstaka mindre upptagningar i fasadmur får göras med särskild hänsyn till byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet. De karaktärsdrag och värden som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under Riktlinjer för kulturmiljön.

Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön'):

- Fasader: Murverk med gult maskinslaget tegel respektive puts. Kransgesimser, pilastrar, murade fönsteröverstycken, krönande takdekor och kalkstenssocklar.
- Muröppningar med murade stickbågsvalv.
- Fönster: Äldre bevarade fönsterbågar i ovanvåning mot öster.

- Tak: Befintliga tak avseende lutning och täckning av bandplåt.

Varsamhet

- k₁ Vid ändring och underhåll av byggnadens exteriör och interiör ska byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och värden särskilt beaktas.

Syfabriken (1916)

Exteriör

Betydelse i stadsrummet

- Uppförd av Almedals fabriker 1915–16, men övertagen av ett konfektionsföretag som sedermera blev Göteborgs konfektions AB, representerar byggnaden idag ett tidigt exempel på en modern saklig industriarkitektur på svensk botten.
- Den långsträckta fasaden i ljus puts med sina rytmiska fönsterband i två plan står i väl samklang med Väveribygnadernas industriella uttryck som dess moderna pendang.

Exteriöra material och detaljer

Fasader

- Ljusputsade murpelare och bröstningar i två våningar på en gråputsad sockel, enkelprofilerade kransgesims samt en övre gördelgesims och grunda blinderingar på norra högvolymen.

Fönster och dörrar

- Fönster är i hela byggnaden av senare typ, 1900-talets senare del med en nedan- och en ovanluft (tidigare korspost).

Detaljer och dekor

- Enkel profilerande kransgesims och fönsterbröstningar i grovkornigare puts utgör

byggnadens begränsade dekor.

- Även de två förhöjda trapphusflyglarna som inramar byggnaden är viktiga för karaktären.

Interiör

- Byggnaden är kraftigt förändrad interiört.

Noterbara tillägg och förändringar

Exteriör

- Beträffande exteriören är den något förvanskad genom nya fönster, men i stora drag har den en bibehållen karaktär.

Interiör

- Byggnaden är kraftigt förändrad interiört.

Berättarinnehåll och miljökvatitéer

- Byggnadskomplexet har ett stort industrihistoriskt värde som tydligt speglar den industrihistoriska utvecklingen. Byggnaden signalerar genom sin putsfasad vävfabrikens moderna pendang.

Planbestämmelser

- Byggnaden har tilldelats rivnings- och förvanskingsförbud, samt en varsamhetbestämmelse. Se vidare i den blå rutan.

Bestämmelser på plankartan - Syfabriken

- q₁ Särskilt värdefull byggnad som inte får rivas.

Exteriör

- q₄ Byggnadens exteriör (fasader och tak) ska bevaras till såväl helhet som material och detaljer, så att dess kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet inte förvanskas. Enstaka mindre upptagningar i fasadmur får göras med särskild hänsyn till byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och betydelse i stadsrummet. De karaktärsdrag och värden som särskilt ska beaktas har angivits i planbeskrivningen under Riktlinjer för kulturmiljön. Undantag från bestämmelsen får göras för att möjliggöra ingrepp i tak.

Detta innebär skydd av (vilket ska framgå i planbeskrivningen under avsnittet 'Riktlinjer för kulturmiljön'):

- Fasader: Ljusputsade murpelare och bröstningar i två våningar på en gråputsad sockel, enkelprofilerade kransgesims samt en övre gördelgesims och grunda blinderingar på norra högvolymen.
- Mur-/fasadöppningar: Rektangulära stående och tätt sittande fönsteröppningar mellan murpelare utmed långsidorna respektive liggande diton samt små krönande parställda öppningar under takfot på högvolymen.

Varsamhet

- k1 Vid ändring och underhåll av byggnadens exteriör och interiör ska byggnadens kulturhistoriska kvaliteter, arkitektoniska egenart och värden särskilt beaktas.

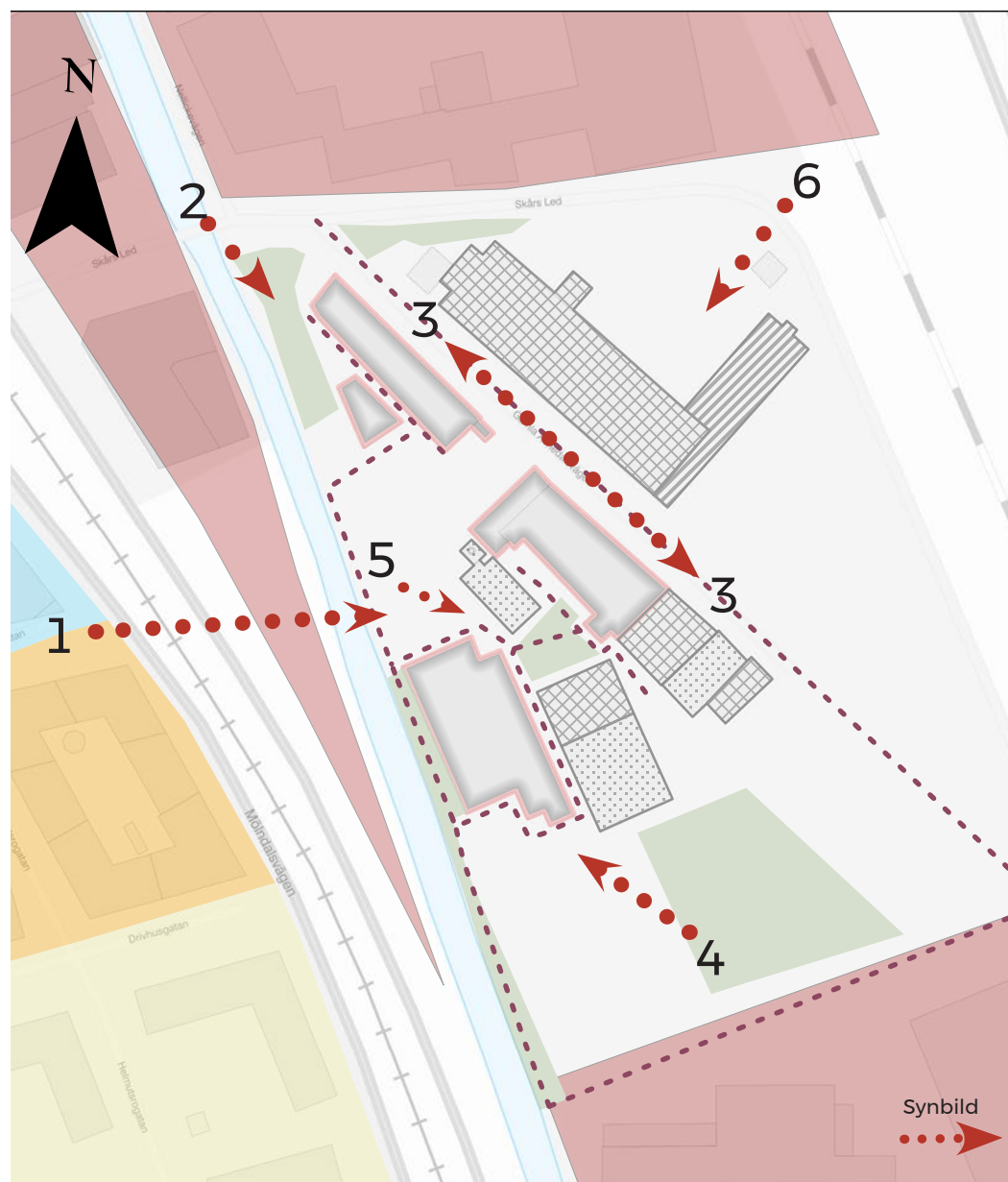
Utformning

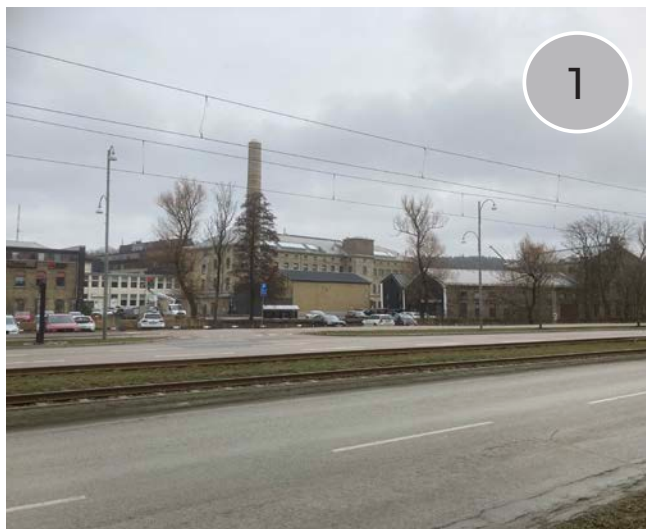
- f1 Påbyggnad ska ha en arkitektonisk utformning som fullt ut ansluter sig till byggnadens funktionalistiska industrikaraktär i ljus puts.
- Observera att egenskapsgräns i plankarta kommer att krävas för att säkerställa ett betydande betydande indrag från lågvolymens fasadliv.

SYNBILDSANALYS

I det följande analyseras stadsrummens och bebyggelsemiljöns värdefulla karaktärsdrag med hjälp av synbilder. Synbildsanalysen baseras på planerade förändringar. För varje synbild tas även fram kritiska punkter för den planerade bebyggelsen.

1. Från Bomgatan. Med landshövdingehusen i ryggen ges en bred vy mot den äldre fabriksbebyggelsen i tegel, däribland kontor, väveri och pannhus samt färgeri i nära samband med Mölndalsån.
2. Från bron. En av de viktigaste vyerna som ger en samlad bild av i Almedals fabriksområdes framväxt vid Mölndalsån. I vyn inkluderas även den vattennära grönskan med dess uppmjukande funktion mot omgivningarna, samt en spännande inblick i Strykjärnets smala gränd.
3. Almedalsvägens stadsrum i diagonal sträckning på tomten. Karaktäristiskt brett stadsrum som fungerar som områdets huvudgata med uppradade fasader i äldre tegelarkitektur, yngre putsarkitektur och modernistisk kontorsarkitektur.
4. Öppet stadsrum i söder med vyer mot appreturbyggnad, och portvaktshus samt Väverigrändan som sticker fram. I vyn ingår även Mölndalsåns öppenhet.
5. Kort vy in mot Väveritorgets täta, småskaliga och oregelbundna stadsrum.
6. Vy från Skårs led och järnvägen i nordost mot Syfabriken och övriga fabriksområdet.

Synbild 1.

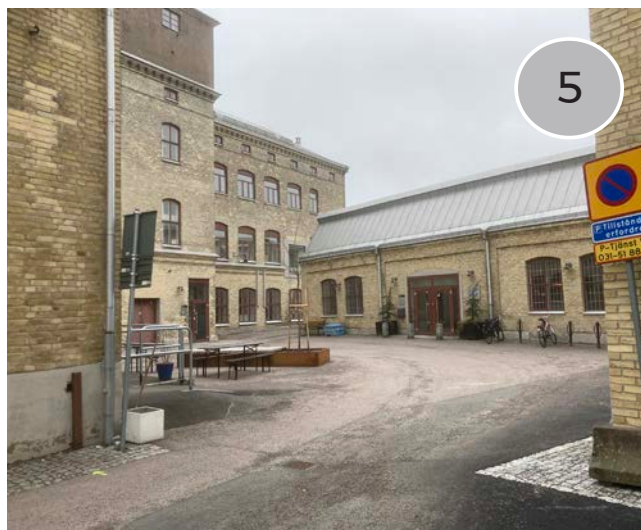
Synbild 2.

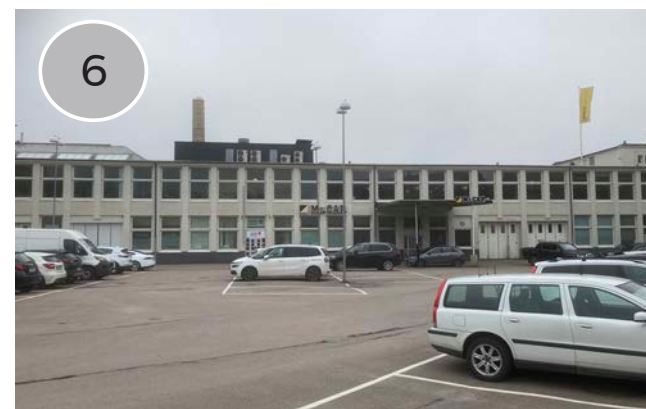
Synbild 3.

Synbild 4.

Synbild 5.

Synbild 6.

Kulturmiljökvalitéer i synbild 1

Grönska och vatten

- Inramande grönska som mjukar upp industriområdet mot Mölndalsån och övriga staden.
- Alltmer uppvuxna träd riskerar att försvaga fabriksområdets anspråksfulla utformning och dominans i stadsrummet.

Bebyggelsens volymer och placering

- Väveriets synliga placering centralt på tomten.
- De lägre volymerna hos färgeri och ångpannehus som bibehåller väveriets anslående dominans över Mölndalsåns och Mölndalsvägens stadsrum.
- Den vattenanknutna placeringen med långsidor vända mot vattnet hos Gamla kontoret, Strykjärnet och Färgeriet som bildar grunden för områdets dominerande nordvästliga-sydostliga riktningar, främst uttryckt i gränderna och Gamla Almedalsvägen.

Enskilda byggnaders roll i stadsrummet

- Väveriets roll som huvudbyggnad med den långssträckta huvudfasaden med de många våningarna som signalerar en av Sveriges största linnefabriker i början av 1900-talet. Trapphus och skorsten som framträdande kronor på verket.

- Färgeriets täta placering vid vattnet som berättar om textilfärgningens behov av upp-tagning av vatten samt utlopp av förbrukat vatten.

Kritiska punkter för synbild 1

Grönska och vatten

- Området bör fortsatt inramas av grönska mot Mölndalsån, men varsam gallring bör komma ifråga då alltmer uppvuxna träd riskerar att försvaga fabriksområdets anspråksfulla utformning och dominans.

Bebyggelsens volymer och placering

- Väveriets synliga placering centralt på tomten bör säkerställas genom att tillkommande bebyggelse anpassas till industribebyggelsens nedtrappande volymer mot ån.
- De lägre volymerna hos färgeri och ångpannehus som bibehåller väveriets anslående dominans mot ån bör bibehållas.
- Gamla kontorets, Strykjärnets och Färgeriets samlade exponering mot vattenrummet utgör en viktig och illustrativ kvalitet som skall bibehållas.
- Utöver det bör placeringen av ny bebyggelse ske så att befintliga rörelsestråk i nordvästlig-sydöstlig riktning längs vattnet och i gränserna bibehålls och förstärks.

Enskilda byggnaders roll i stadsrummet

- Väveriets roll som robust huvudbyggnad i anläggningen bibehålls. Den robusta karaktären skapas av det framträdande tegelmurverket. Fasadrytm och andel sluten fasadyta bör vara utgångspunkten även i tillkommande, uppstickande bebyggelse vid syfabriken, liksom högsmla fönster med smäckra karmar/bågar. Som jämförelse kan de exempel på sekundärt insatta fönsterpartier med bredare dimension och markanta omfattningar anges, vilka bidragit till tydliga avbrott i miljöns karaktär.
- Trapphus och skorsten som framträdande, uppstickande och utstickande partier bör fortsatt känneteckna området.
- Färgeriets täta placering vid vattnet och möjligheten att röra sig mellan byggnaden och vattnet värnas.

Bild som visar att fönster med högsmla proportioner, smäckra karmar/bågar och i fasaden integrerade omfattningar (murade segmentbågar) kan vara lyckosamma utgångspunkter i gestaltning av tillkommande bebyggelse. Jämför med sekundär upptagning ovan med markant omfattning samt befintliga fönster med inklädda ovanfönster.

Kulturmiljökvalitéer i synbild 2

Grönska och vatten

- Årummet med karaktäristisk vattenspegel av grönskande träd, skorsten och industribebyggelse i göteborgstegel.
- Inramande grönska som mjukar upp industriområdet mot Mölndalsån och övriga staden.
- Alltmer uppvuxna träd riskerar att försvaga fabriksområdets anspråksfulla utformning och dominans i stadsrummet.

Bebyggelsens material, volymer, placering

- Fabriksbebyggelsens enhetliga gula tegel och nedtrappande volymer mot ån som avspeglar en strävan till en sammanhängande, överblickbar anläggning där de olika byggnaderna med dess skilda funktioner är synliga i årummet.
- Den vattenanknutna placeringen med långsidor mot vattnet hos Gamla kontoret, Strykjärnet m.fl. som bildar grunden för områdets dominerande riktningar i nord-sydlig riktning bestående av gränder längs ån och mellan dessa byggnader.

Enskilda byggnaders roll i stadsrummet

- Avgränsande tegelmurar samt kontorets och Strykjärnets representativa gavelarkitektur

som skapar ett tydligt och anslående entrémotiv från Skårs led och bron i norr.

- Kontorets och Strykjärnets repetitiva tegelarkitektur där rundbågsfönster och förfinade gavelmotiv signalerar en representativ funktion (till skillnad mot väveriets och syfabrikens mer sparsmakade produktionsbyggnader).

- Skorstenen i tegel som symbol för anläggningens drift och energi.

- Kring färgeri och appretur gyttrigare, lägre, successivt utbyggda och sammanbyggda byggnadskroppar.

- Fabriksmiljöns karaktäristiska och ostörda siluett mot himlavalvet.

Kritiska punkter för synbild 2

Grönska och vatten

- Årummet med karaktäristisk vattenspegel av grönskande träd, skorsten och industribebyggelse i göteborgstegel värnas.
- Området bör fortsatt inramas av grönska mot Mölndalsån, men varsam gallring bör komma ifråga då alltmer uppvuxna träd riskerar att försvaga fabriksområdets anspråksfulla utformning och dominans.

Bebyggelsens material, volymer, placering

- Fabriksbebyggelsens enhetliga gula tegel och nedtrappande volymer mot ån där de olika byggnaderna med dess skilda funktioner är synliga i å-rummet värnas.
- Tillkommande bebyggelse mellan fabriksbyggnaderna och vattenrummet fram till Färgeriet utgör en mycket kritisk punkt och bör därför inte tillåtas.
- Utöver det bör placeringen av ny bebyggelse ske så att befintliga rörelsestråk i nordvästlig-sydöstlig riktning längs vattnet och i gränserna bibehålls och förstärks.
- Fabriksmiljöns samtidiga ostörda siluett mot himlavalvet, arkitektoniska enhet och nära koppling till ån utgör ett övertygande förstå-

else- och upplevelsemotiv som bör värnas från distraherande tillägg.

Enskilda byggnaders roll i stadsrummet

- Avgränsande tegelmurar med järngrind bör bibehållas i nuvarande utseende. Gavelarkitekturen skapad av markanta, av kransgesimser dekorerade takfötter, ska fortsatt känneteckna entrémotivet från Skårs led och bron i norr.
- Kontorets och Strykjärnets repetitiva tegelarkitektur där rundbågsfönster och förfina gavelmotiv signalerar en representativ funktion värnas. Fasadrytm och andel sluten fasadyta skall vara utgångspunkten även i tillkommande bebyggelse, liksom högsmala fönster med smäckra karmar/bågar. Som jämförelse kan de exempel på insticksfönster med inklädda ovanluftr nämnas, vilka bidragit till tydliga avbrott i fasadernas karaktär.
- Skorstenen i tegel som symbol för anläggningens drift och energi bör fortsatt dominera vybilden.

Kulturmiljökvalitéer i synbild 3

Rumsligheter och stråk

- Gamla Almedalsvägens diagonala, raka stråk med tätt placerad långsträckt textilindustribebyggelse.
- Mot norr avslutat av Lyckholms bryggeri som ger rumslighet och vittnar om hela dalgångens omfattande industrietableringar.

Bebyggelsens material, volymer, placering

- Den klassiska industriarkitekturen med gult tegel på ena sidan vägen, och den modernare industriarkitekturen med ljus puts på andra.
- Enhetliga rader av två- och trevåningsbebyggelse, tätt placerad längs vägen, med jämn fasadrytm.

Enskilda byggnaders roll i stadsrummet

- Kontorets markerade gesimser och syfabrikens grovkorniga bröstningar som fungerar som våningsavdelare och förstärker den horisontella prägeln.
- Väveriets ökade och överlägsna volym i Gamla Almedalsvägens stadsrum.

Kritiska punkter för synbild 3

Rumsligheter och stråk

- Tätt placerad långsträckt textilindustribebyggelse med tydligt avgränsade fasadpartier för de olika byggnaderna - syfabriken, kontoret och väveriet - bör fortsatt känneteckna vybilden.
- Mot norr bör gaturummet fortsatt avslutas av Lyckholms bryggeris tegelbyggnad med trappstegsgavel.

Bebyggelsens material, volymer, placering

- Den klassiska industriarkitekturen med gult tegel på ena sidan vägen, och den modernare industriarkitekturen med ljus puts på andra bör bibehållas.
- Enhetliga rader av två- och trevåningsbebyggelse, med jämn fasadrytm, bör fortsatt känneteckna gaturummet. Eventuell påbyggnad till syfabriken bör ske med markant indragning för att bibehålla denna karaktär.

Enskilda byggnaders roll i stadsrummet

- Kontorets markerade gesimser och syfabrikens grovkorniga bröstningar som gör att de slätputsade murpelarna framträder förstärker den horisontella prägel. Tillkommande fasadutförande kan eftersträva liknande grepp att markera och förstärka fasaders horisontella prägel. Även här är högsmla fönster en möjlig utgångspunkt.
- Väveriets fortsatta dominans i Gamla Almedalsvägens stadsrum bör vara utgångspunkt för placering och gestaltning av tillkommande bebyggelse. Att bibehålla Gamla Almedalsvägens diagonala sträckning fram till och med väveriets slutpunkt i söder är ett sätt att säkerställa detta.

Kulturmiljökvatitéer i synbild 4

Rumsligheter och stråk

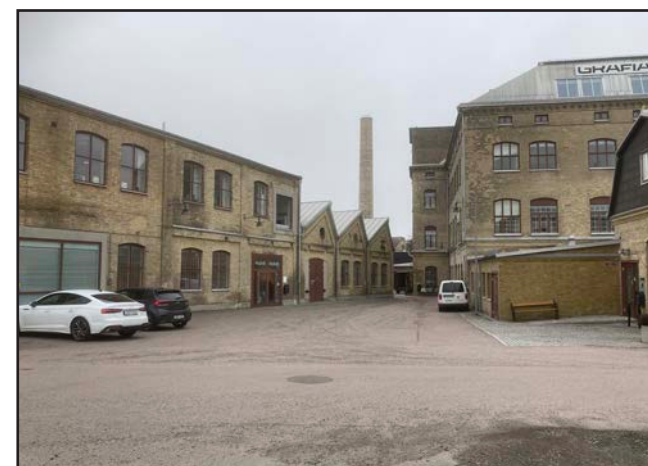
- Inblickar mot fabriksbebyggelsens gränder och stråk (Södra Färgeristranden, Appreturgränden) samt torg (Väveritorget) - präglade av oregelbundenhet, småskalighet och täthet.

Bebyggelsens material, volymer, placering

- Den klassiska industriarkitekturen förenad av det gula olikbrända teglet, krönt av en mångfald av takformer (sågtandstak, valmat, brutet och flackt sadeltak) med enhetlig taktäckning av bandplåt.

Enskilda byggnaders roll i stadsrummet

- Portvaktstugans historiska roll som entré, och därmed även områdesgräns, för arbetare och gäster från söder. De stora salsfönstren ger en föräning om det bakomvarande väveriets storslagna anläggning.
- Appreturbyggnadens spännande, tredelade fasad där särskilt sågtandstaket med den bakomvarande skorstenen skapar en karaktäristisk industrisiluett.
- Färgeriets högdela dekoreraa av mönstermurningar och tredelat gavelkrön, som tornar upp sig mot den intelligande ån.

Kritiska punkter för synbild 4

Rumsligheter och stråk

- Inblickar mot fabriksbebyggelsens gränder och stråk präglade av oregelbundenhet, småskalighet och täthet bör fortsatt prägla området. Eventuell tillkommande bebyggelse i söder kan ha gränder/öppningar som bekräftar och ansluter till samt förtydligar dessa stråk.

Bebyggelsens material, volymer, placering

- Formgivning av ny bebyggelse skall förhålla sig till den befintliga bebyggelsens samtidigt variationsrika och sammanhållna karaktär inom ramen för en traditionell grammatik med tydliga industriella uttryck. Materialmässigt bör inordningen av ny bebyggelse ske med utgångspunkt från lertegel, puts och taktäckning med bandplåt.

Enskilda byggnaders roll i stadsrummet

- Genom en öppen yta mellan tillkommande bebyggelse och befintlig fabriksbebyggelse kan portvaktstugan historiska roll som entré förstärkas.
- Det är viktigt att gestaltning av småskaliga ytor mellan husen sker överensstämmande med industrikaraktären, vilket innebär avsak-

nad av betongfundament och andra uppbyggnader av de platta markytorna.

- Det är viktigt att appreturbyggnadens sågandstak och den bakomvarande skorstenen som skapar en karaktäristisk industrisiluett tas tillvara.

Kulturmiljökvalitéer i synbild 5

Rumsligheter och stråk

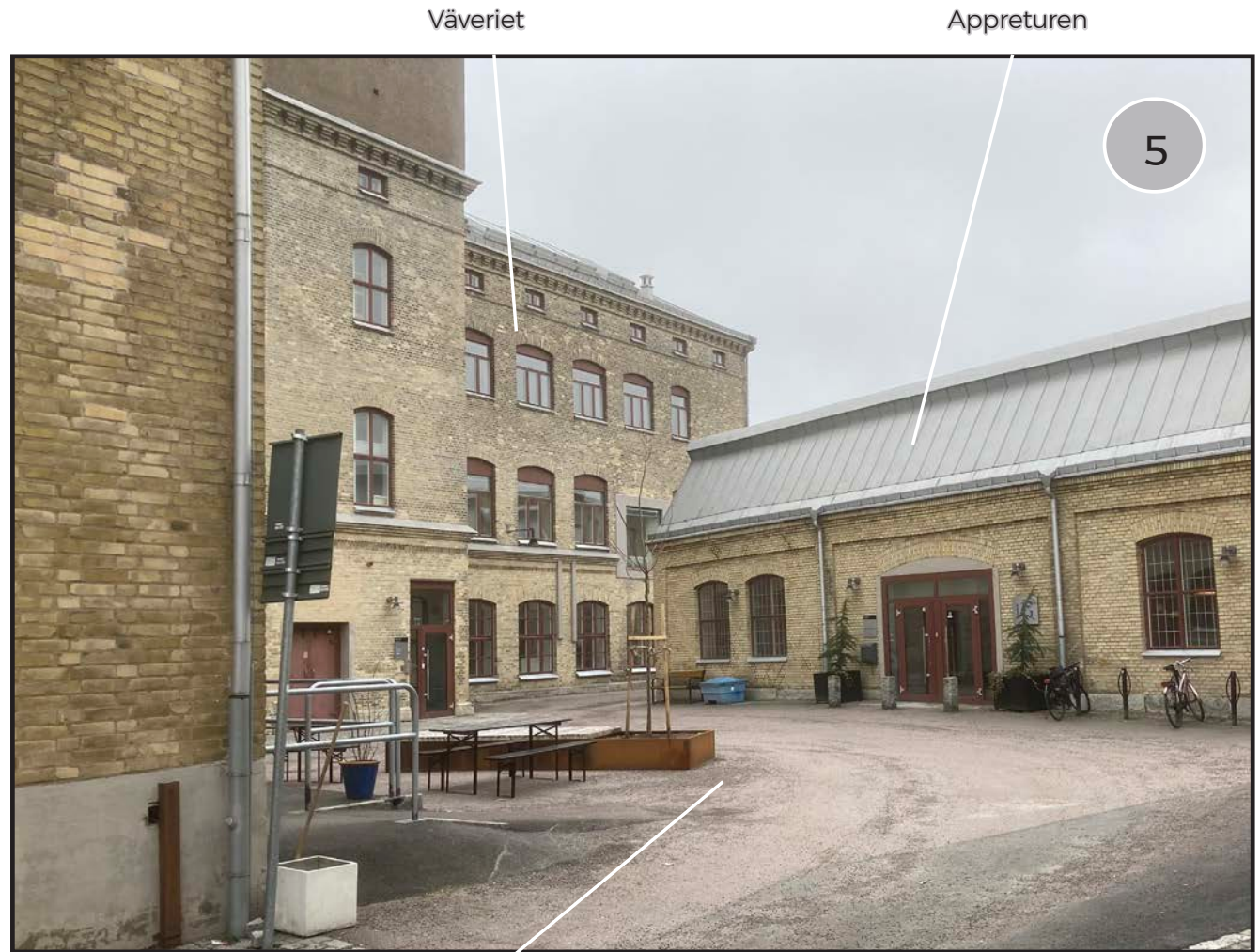
- Inblick mot Väveritorgets mångsidiga oregelbundna plats.

Bebyggelsens material, volymer, placering

- Den klassiska industriarkitekturen förenad av det gula olikbrända teglet försett med en variation av mönstermurningar.

Enskilda byggnaders roll i stadsrummet

- Väveriet har en mer påtaglig vertikalitet än övriga byggnader genom de två ovanvåningarnas obrutna tegelmurverk. Gördelgesims och kransgesims är dock mycket kraftigt profilerade på ett proportionerligt sätt sett till byggnadens storlek.
- Appreturbyggnaden annonserar sig mot torget med mer förfinade former och material än det successivt "lappade och lagade" väveriet.

Väveritorgets mångsidiga plats.

Kritiska punkter för synbild 5

Rumsligheter och stråk

- Inblick mot Väveritorgets mångsidiga ore-gelbundna plats som fortsätter i två stråk/gränder mot söder. Tillkommande bebyggelse i söder kan ha öppningar som ansluter till och förtydligar dessa stråk.

Bebyggelsens material, volymer, placering

- Den klassiska industriarkitekturen förenad av det gula olikbrända teglet försett med en variation av mönstermurningar och takformer. Mångfalden av såväl detaljer som byggnadsformer och takformer innebär att tillkommande bebyggelse kan ha en stor variation i dessa avseenden. Anpassning avseende material, helst med inkorporering av gult tegel, samt taktäckning, helst bandplåt, bör dock vara utgångspunkten.

Enskilda byggnaders roll i stadsrummet

- Väveriets roll som robust huvudbyggnad i anläggningen bibehålls. Den robusta karaktären skapas av det framträdande tegelmurverket. Fasadrytm och andel sluten fasadyta kan vara utgångspunkten även i tillkommande, uppstickande bebyggelse.
- Appreturbyggnaden annonserar sig mot torget med mer förfinade former och material än det successivt ”lappade och lagade” väveriet.

Kulturmiljökvalitéer i synbild 6

Enskilda byggnaders roll i stadsrummet

- Långssträckt byggnad med repetitivt, horisontellt fasadschema. Ej huvudfasad för byggnaden och siktlinjer bär inga högre värden. Siktlinjer mot uppstickande skorsten har ett värde i stadsrummet men det finns viktigare vyer mot denna än från detta håll.

Kritiska punkter för synbild 6

Enskilda byggnaders roll i stadsrummet

- Känsliga egenskaper hos syfabriken är främst kopplade till stadsrummet åt andra hållet, mot Gamla Almedalsvägen.

HISTORISK BAKGRUND

Almedal ligger i hjärtat av det dynamiska industriområde som växte fram och utvecklades längs Mölndalsån från 1850-talet, och som nådde sin höjdpunkt i början av 1900-talet för att avvecklas från och med 1960-talet.

Mölndalsåns dalgång är ett typiskt exempel på ett mönster för hur utvecklingen av industristaden Göteborg har gått till i flera delar av stadens gränszon mot kringliggande landskommuner. En rad branscher drog nytta av ån för processvatten och transportled och som avloppsdike – samt av de vägar och järnvägar som också lokaliserades i dalgången. Industrierna lokaliserade och byggde ut sina verksamheter på egen mark i närheten av ån. Det fanns en rad fördelar för industrierna i att välja lägen strax utanför stadsgränsen, i angränsande landskommuner. Här gällde inte stadens regleringar i form av bland annat hälsovårdsstadgan.

1870-tal

1870-talet var en expansiv tid för industrierna längs Mölndalsån, som växte och blev fler. Åns vatten var en tillgång i tillverkningsprocesserna, eller som hos Almedahls, för tvättning. Ån var

också avloppsdike och betraktades i början av 1900-talet som Sveriges mest förorenade vattendrag.

En karakteristisk industriarkitektur i tegel växte fram. Tegelbyggnaderna var tätt placerade vilket skapade smala gränder och torg mellan husen.

Exteriört satte trappstegsgavlar, mönstermurningar och korspostfönster med rundad eller stickbågsformad ovandel prägel på anläggningen. Interiört var det sparsmakat i industrihallarna med vitputsade väggar och takstolar uppburna av gjutjärnskolonner.

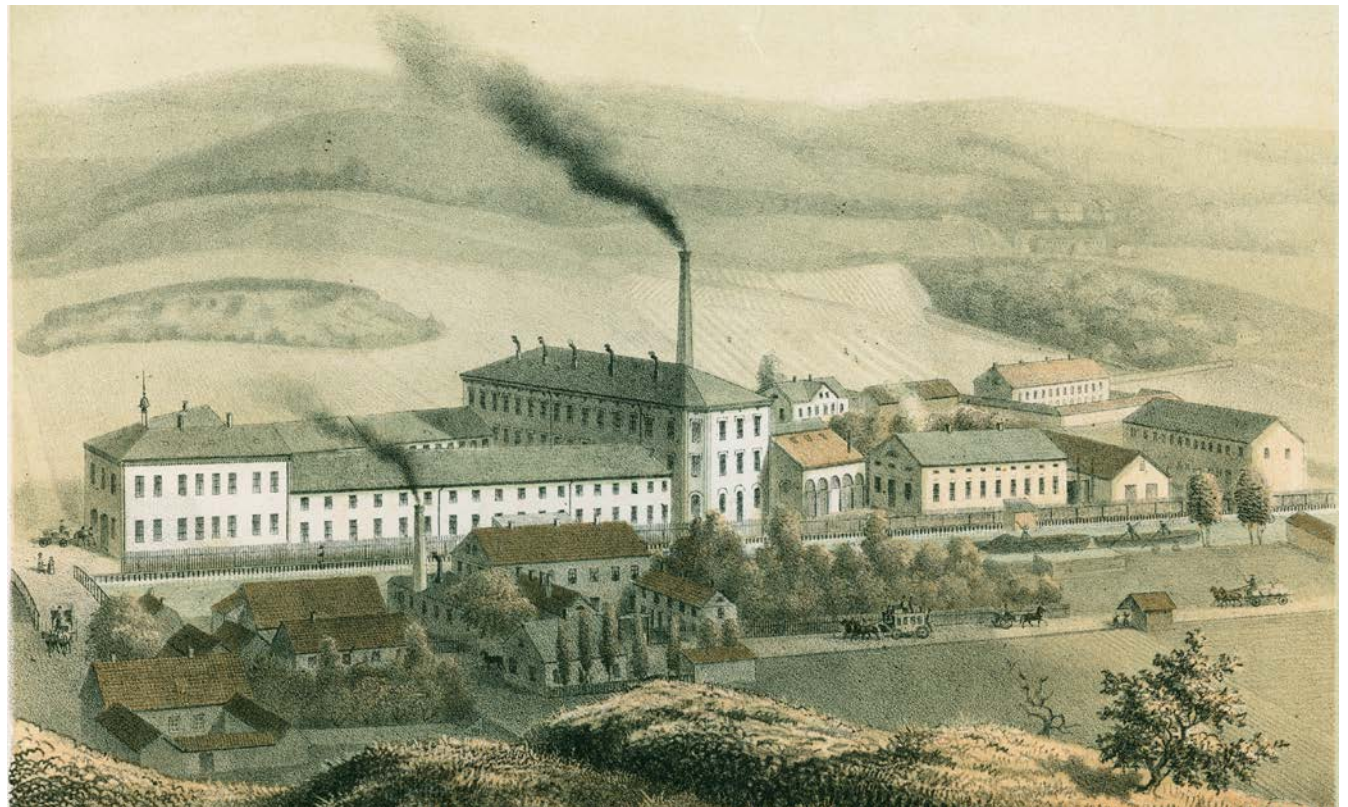

Bild från 1860-talet cirka. Drag som känns igen idag är brons placering, den kilformade kvartersstrukturen mot norr, grönskan längs ån, skorstenens placering samt den gyttrigare placeringen av byggnader kring dagens Väveritorget.

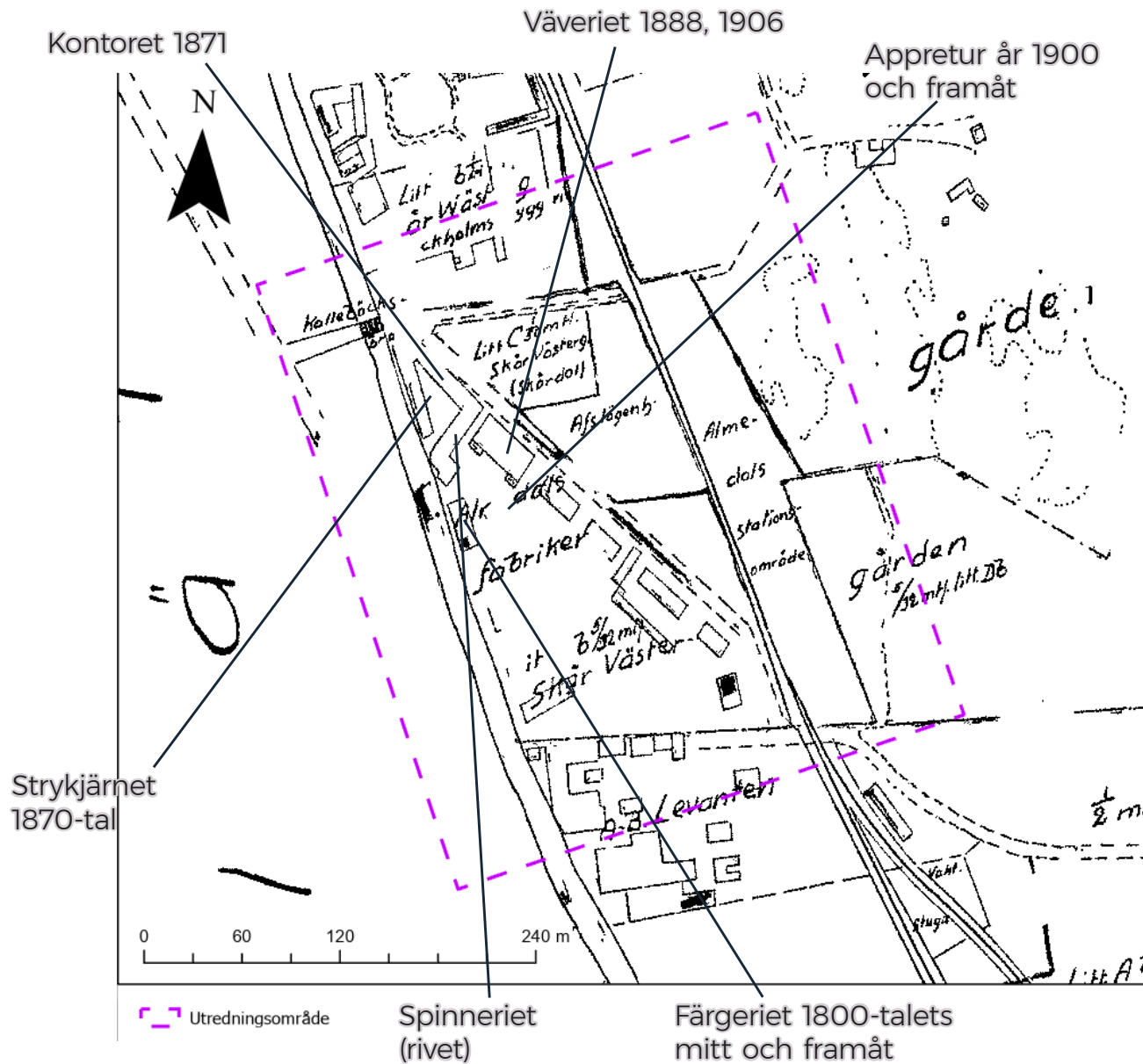
1880-1890-tal

Under 1880- och 90-talen expanderade Almedahls, som byggde nytt väveri, färgeri och i början av seklet ett appreturverk.

Med väveriet introducerades en ny skala och industrin vände sig nu mot den bredare, diagonala Almedalsvägen.

Tegelarkitekturen var dock fortfarande präglade där dekoren var begränsade till gördel- och kransgesimser.

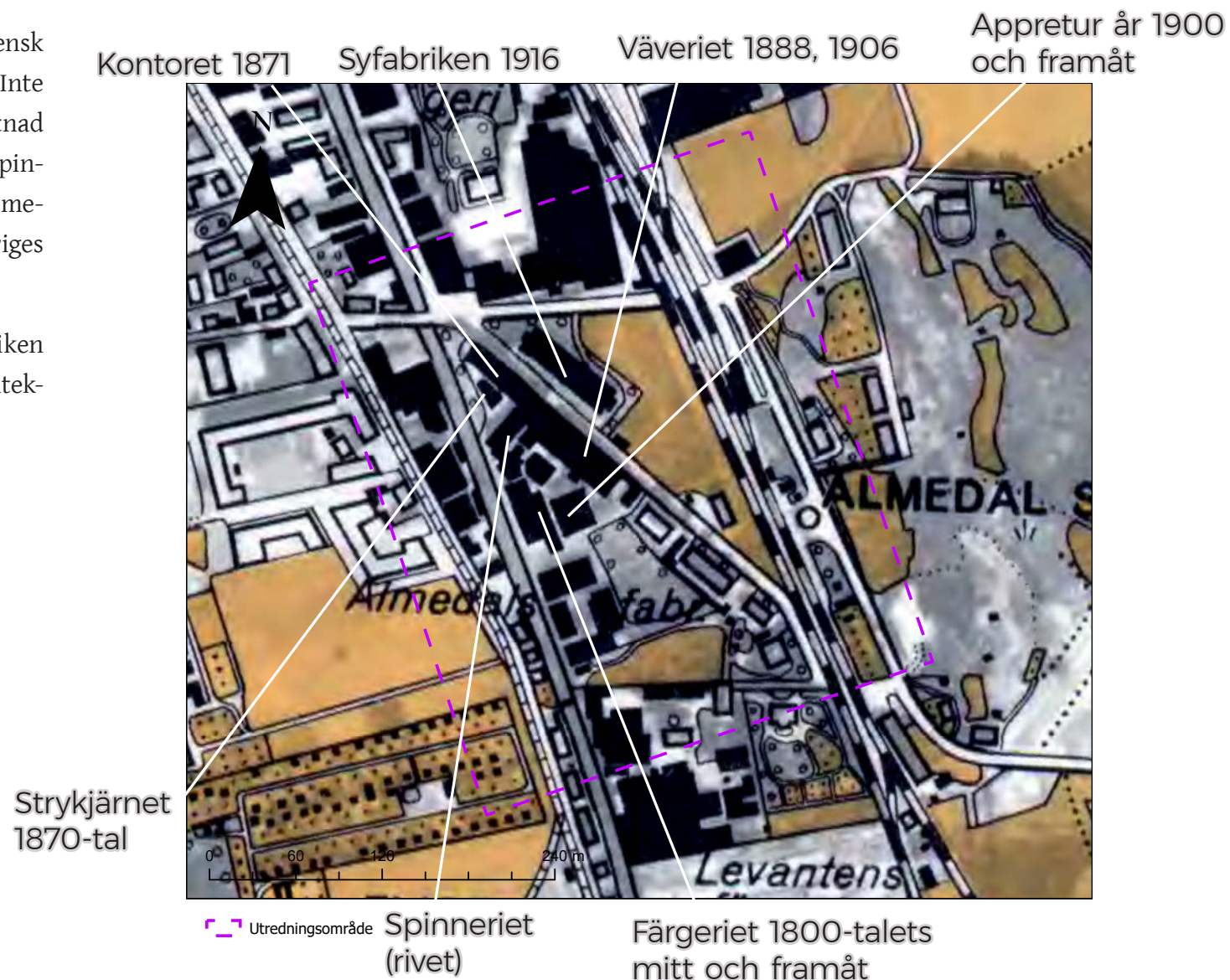

Utsnitt ur karta över Örgryte socken från 1908 med utredningsområdet markerat med lila streckad linje.

1900-talets första decennier

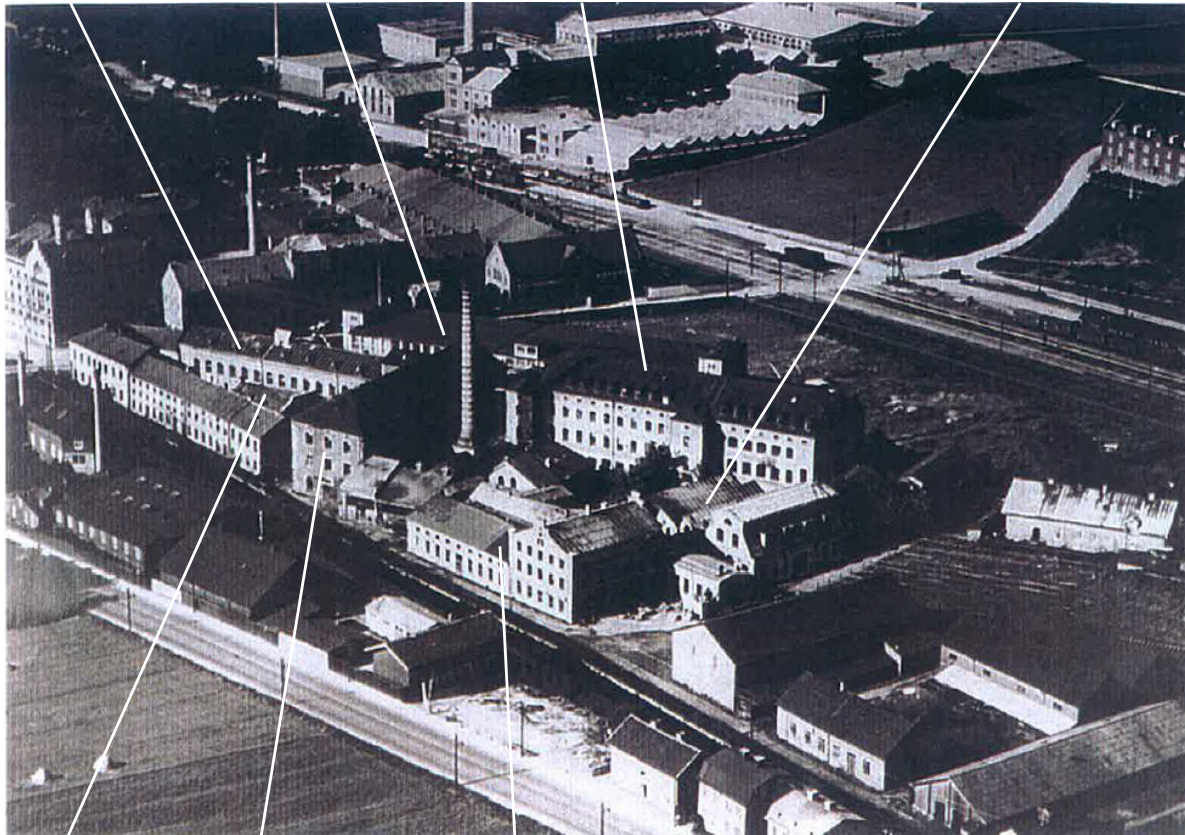
Första världskriget slog inte så hårt mot svensk industri, som kunde fortsätta att expandera. Inte minst konfektionsindustrin växte, på bekostnad av bland annat ylleindustrin. Almedahls linspinneri gick samman med Dalsjöfors AB och Almedahl-Dalsjöfors blev helt dominerande i Sveriges linneindustri.

Sinnebilden för epoken blev den nya syfabriken uppförd 1916, präglad av modern saklig arkitektur i ljus puts.

Fotografi nedan från 1930.

Kontoret 1871 Syfabriken 1916 Väveriet 1888, 1906 Appretur år 1900
och framåt

Strykjärnet
1870-tal Spinneriet
(rivet) Färgeriet 1800-talets
mitt och framåt

Fotografi över portvaktshus och väveri på 1940-talet.

1900-talets mitt och framåt

- Efter andra världskriget hade handeln fulla lager och konkurrensen från utlandet hårdnade med dumpade priser och låga tullar. Det första offret var Almedahls. Strukturrationaliseringen 1956 innebar att ledning och all produktion flyttades till Dalsjöfors efter 110 års drift.
- Det gick bättre för Göteborgs konfektion på andra sidan Almedalsvägen som hade 400 anställda i Almedal 1951. Här byggde man också ett nytt kontor 1964. 1971, i samband med tekokrisen, avvecklades verksamheten i Göteborg.

LAGSTIFTNING

Plan- och bygglagen

I Plan- och bygglagen hanteras kulturvärden genom förvanskningförbudet, varsamhetskrav, prövning av lokalisering samt avvägningarna mellan allmänna och enskilda intressen.

Förbud mot förvanskning (PBL 8 kap 13 §)

Byggnader och bebyggelseområden som anses vara särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas enligt 8 kap. 13 § Plan- och bygglagen.

Almedals fabriker ingår i bevarandeprogrammet för Göteborgs stad och betraktas därför av staden som särskilt värdefullt.

Om en väsentlig egenskap går förlorad eller om områdets särart/karaktär väsentligt ändras sker en förvanskning. För att undvika en förvanskning måste därför bärande karaktärsdrag, egenskaper och särarter identifieras och pekas ut. Dessa ska skyddas och ligga till grund för val av eventuella åtgärder, så att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Förvanskningförbudet gäller alltid, och ska följas av alla, såväl kommunen som fastighetsägare m.fl. Förvanskningförbudet ska tillämpas vid alla åtgärder som berör miljön.

Varsamhetskrav (PBL 8 kap 17 §)

Varsamhetskravet i PBL gäller alla byggnader och innebär att hänsyn ska tas till byggnadens karaktärsdrag. Det kan avse sådant som byggnadsmaterial, takutformning, färgsättning, form och byggnadens samspel med omgivningen. Det handlar inte bara om trohet mot originalets utseende, utan även mot den teknik och material med vilket det har åstadkommits.

Plan- och bygglagens andra kapitel

Prövning enligt 2 kap PBL avser lokaliseringen, det vill säga markens lämplighet för en åtgärd. Som ett allmänintresse är kulturmiljöperspektivet en central och ibland avgörande aspekt för lämpligheten att bebygga ett markområde. I 6 § anges att bebyggelse och byggnadsverk ska utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan.

Kommunens ansvar

Kommunen har enligt lagstiftningen ett särskilt ansvar vid planläggning i särskilt värdefulla miljöer. Det är kommunens ansvar att det

allmänna intresset bevakas och prioriteras. Kommunen har även ett uttalat ansvar att skydda de särskilt värdefulla kulturmiljöerna vid planläggning. Detta innebär att kommunen inte ska utarbeta en detaljplan som skadar den särskilt värdefulla kulturmiljön och ska även besluta om lämpliga bestämmelser som garanterar ett fullgott skydd för miljön.

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

- Almedahl-Dalsjöfors, Almedahlsföretagen genom tiderna 1946
- Magnusson, Lars, Sveriges ekonomiska historia, 2010

Kommunala planeringsunderlag

- Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse - ett program för bevarande för Göteborgs stad, volym 1-2, 1999
- Melica, Kulturmiljöunderlag - program för Almedals fabriksområde, 2014
- Lindholm restaurering, Almedals fabriker Varsamhetsplan inför projektering, 2001

Stadsbyggnadskontorets arkiv

- Handlingar på fastigheter Skår 57:5, 57:14

GIS och kartor

- Grundkarta: Topografiska kartan, Lantmäteriet Geodatasamverkan

Lantmäteriet Historiska kartor

- Karta över Örgryte socken 1908
- Ekonomiska kartan 1935 samt 1973

Lagar, förordningar och föreskrifter

- Plan- och bygglag
- Boverket, PBL Kunskapsbanken, Förvanskningsförbudet. <http://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/kulturvarden/kulturvarden-i-plan---och-bygglagen/krav-pa-byggnadsverk-och-tomter/forvanskningsforbudet/>
- Boverket, PBL Kunskapsbanken, Varsamhetskravet. <http://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/kulturvarden/kulturvarden-i-plan---och-bygglagen/krav-pa-byggnadsverk-och-tomter/varsamhetskravet/>
- Boverket, PBL Kunskapsbanken, Underhåll. <http://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/kulturvarden/kulturvarden-i-plan---och-bygglagen/krav-pa-byggnadsverk-och-tomter/underhall/>

Metoder och rekommendationer

- Riksantikvarieämbetet, Plattform för kulturhistorisk värdering och urval. <http://www.raa.se/kulturarvet/vardering-och-urval/>

Göteborgs
Stad